

દુઃખહરણ

લાભકારક આ યોગી, બાંધે લાભ અનિત.
પાળે પુન્યનો પાર નહિ. ભયે જમની બીક.

આદ્ય ત્યાગો ત્યાગો વળી, સરવે નિજ વ્યસન;
અવધ્યાને રાખીને, નિમળ કરશે મન.

14-5-19

ખીજ પુનઃ ધણા કરે. અવધ્યાથી હેઠ,
સંસારના સુખ ભોમવી, ભરો વૈકુંઠ ઠેક.

રચનાર અને પ્રસિદ્ધ કરનાર

અમીચંદ મેતીચંદ અવેશી.

અંબાલના હંદ તથા ચંડીપાઠના કર્તા
આમલીરાન, વાડી—મુરત.

આવૃત્તિ ૨ છ.] [પ્રત ૪૦૦૦

કીમત અઢી આના.

જવેક હક સ્વાધીન

152

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૪૮

તારીખ

પુસ્તકનું નામ દુ:ખ ૨૨૯

વિષય ૭૦૪

દુઃખહરણ

હાલકારક આ ચોપડી, વાંચે હાલકો ઇચ્છિત.
પાળે પુન્યનો પાર તદિ, કલે કરતી પીડ.

આલ ત્યાગો ત્યાગો વળી, સરવે નિલ ન્યસન;
હવડયાને રાખીને, નિર્મળ કરવો મન.

ખીલ પુન્ય કલ્યા કરે, હવડયાથી દેહ,
અંશરના મુખ ભોમવી, ભરો વૈકુંઠ દેહ.

રમનાર અને પ્રસિદ્ધ કરનાર
અમાયંક મોતીયંક કવેરો.

અંબાલના કંઠ તથા ચંડીપાડના કર્તા
આમલીશન, વાડી—મુરત.

કીમત અઢી આના.
સર્વે હક સ્વાધીન

ગ્રંથગત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
અવરતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ

૪૨૪૬

૬-૬

—: લો-લો-અને-મૂકો :—

લો, લો, લે, આ લોપડી, મૂકો મૂકો બસન,
પશુ પોકારને સાંભળી; ભુજો બચ્યાંનું રૂદન,
અહાના વાંચળે ગરબા, મનુરનું ભાંગે દુઃખ.
પશુ પોકારને સાંભળી, કરે બચ્યાંને મુખ.
ખરીદ કરે ખુશી થકી નિર્મળ થાશે મન,
મર્માદા પછસા જશે, છવત દાનનું પુષ્ય;

દોહરો.

હસી વસાવો ચોપડી, ગાયન છે રસાળ,
 હંદ બજન ને ગરબા, નથી અભણ્યા ઢાળ,
 સાર મૂક્યો મેં સૈજમાં, અતુર સમજી જાય,
 બગ ચોધે છે માછલાં, હંસ તો મોતી ખાય,
 હોતેર વરસ મને થયાં, સેવું શક્તિ દ્વાર,
 આતંમ શક્તિ સર્વમાં, પ્રાણીને આધાર,
 જે પ્રાણીને મારીએ, શક્તિ પર ધા થાય,
 મરાવનાર સુખી નહી, ગેળી ગોઠા ખાય,
 શીખામણ સારી હઉં, કોઈ ના કરશે રેશ,
 જોઈ વતનના બંધુઓ, જાણી કહું છું દોષ,
 બાધા ના લેવી કોઈ જીવની, જે યવાનું તે થાયઃ
 કોઈ જીવ મરાવીયે, તો લાગે શીર હત્યાય,
 તોગ માતા લેતી નથી, સહની કરે પ્રતીપાળ,
 અમીચંદ કહે મકલે; ખોટા તમારા ચાલ,

પહેલી આવૃત્તીની પ્રસ્તાવના.

જો મહારા દેશી બંધુઓ ! આપણે બધા જગતના
 હવે પ્રાણી માત્ર એક દેશના અને એક વતની છીએ;
 આપણા બધાના માતૃક એક જાણડ અવિનાશી પરિવ્રજા
 પરમાત્મા છે તેની કૃદશતથી આપણે સર્વે હવે આ
 પરદેશમાં આવેલા છીએ; તેમાં આઘ શક્તિ ઉચ્ચરીની
 માયામાં મોહિત થઈ જાંતિમાં સર્વે હવે જૂઠ્યા છીએ તેમાં
 કોઈ કોઈ હવેએ પુનઃયાત્રી, બુદ્ધિવળથી જ્ઞાન મેળવ્યું
 હોય તો તેના બેધને અનુસરીને ચાલવું એ આપણો
 ધર્મ છે.

તેમાં હિંદુ અને મુસલમાન બે જાણેઓ કહેવાય છે.
 તેમાં મુસલમાન લોકોનો સ્વભાવ તામચી હોય છે. તેમજ
 તે લોકોનો ખોરાક મમે તેવો હોય તેનો આપણે કાંઈ
 વિચાર કરવાનું પ્રયોજન નથી. કારણ કે તેનો દેશ પણ
 જુદો હતો. અને આપણે હિંદુ લોકો ફક્ત હિંદુસ્તાનના
 રહિશ અને દુધ, ઘી, અન્ન, ફળ આપણા શાસ્ત્ર પ્રમાણે
 ખોરાક ખાવા કહ્યું છે, ને બીજી અવહિંસા કરી પરમાંસ
 કોઈ બસન કરવું એ આપણો ધર્મ નથી. જે બધુંસ
 હિંદુ થઈ કોઈ હવેને તેના કુટુંબથી છુટા પાડી તેને
 મારી અગર મરાવી તેને ખોરાકમાં વાપરે તો તે આખર
 નરકે જાય છે. તેમજ અવ કોઈ કિંચિત્ મરતો નથી પણ

તમે જે જીવનો માંસ કાઢી લો છે. એટલે હાડકાં છુટાં પડે
 કે જીવ પાછો પોતાને દેશ ઉપર ખસી જવા છીએ ત્યાં
 જઈ ના પડ્યાં પરમેશ્વરને ફરીયાદ કરે છે. તેના હુકમથી
 પાછો તેનું વેર લેવા સારું અવતાર ધરી ભવોભવ દુઃખ
 દેશે અને ઈશ્વરના કાપથી અન્ન, વસ્ત્ર, ખાચડી છોકરાં
 અને માતૃપિતાના વિયોગી થવાશે તે વખતે જે ઘણી પર-
 માંસ ખાઈ દારૂ પીએ છે તે દારૂમાં પશુ ખનાવતાં ઘણા
 જીવોની હાની થાય છે વળી જમતમાં તેની ઘણી હાંસી
 તથા ફજેલી થાય છે. તે જોઈ હમને ઘણી દયા આવે છે.
 વ્યસની માણસ કહેશે કે તેમાં તમારે શું? પણ ભાઈએ
 તમે હમારા સ્વદેશી બંધુ ભાઈ થાઓ છો.
 તમારા ને હમારા માલિક એક છે. હમે ભણીએ છીએ
 કે કોઈ જીવને દુઃખ હઇએ અગર આપણા સ્વાર્થ સારૂ
 કોઈ પાસે દુઃખ દેવાડીએ તો આપણે પાછા અવતાર લઇશું
 ત્યારે આપણને તેઓ પરભવમાં દુઃખ દેશે. કાળેલા તરીકે આવા
 શત્રુ પ્રજાએ વાળી વાનરને માર્યા હતા તો તે બીજે ભવ
 કુળાવતારમાં વાળીએ પારથી થઇ કુળને માર્યા ને વેર લીધું
 આવા ભગવાન સરખાને ભોગવવું પડ્યું તો આપણે કેમ
 ભયી શકીશું? માટે હમારે કહેવું જોઈએ; ન કહીએ તો
 આપણા પરમેશ્વર ગુસ્સે થાય તેથી આ ભજન માંસાહારી
 તથા દારૂના વ્યસનીઓને સંભળાવી મુખારવા દેશીય કરી

છે તે સાંભળીને જે મુધરશે તે પ્રાચી સદા મુખી રહેશે. તેમ
વળી ઉપર લખેલી શીખામણ તમારાજ સંતીલાઓ ભત
ભાઇઓ તમારી નાતોના લાગણીવાળા તથા મહાજન તર-
ફથી જોધ આપવાનું કહેવથી આ કામ કરું છે મુખી
થાઓ અને આશીર્વાદ દેને.

અમીચંદ મોતીચંદ ઝવેરી

બીજી આવૃત્તીની પ્રસ્તાવના

આપણી વૈશ્ય ભતિ કમં સંભોગે વ્યસન કરી પર
માંજ ખાતા થવાથી બીજા વૈશ્ય જે ભણેલા હીંદુ શાસ્ત્ર
મુજાએ પાપ પુણ્યના ભણવા વાળા લોકોએ જે અભક્ષ્ય
લોભન કરનારાઓને નીચ કરી બુદ્ધા કહેલા તેને ઘણા
દક્ષાડા થયા પણ કંઈક હરજીની અપુત્ર પ્રજા પેદા થવાથી
ઉંચની અંતી કરવાથી ભણીગણી ધર્મશાસ્ત્રને અમજવા
લાગ્યા અને ધંધે વળગી વેપારી થયા ને સારા માણસો
સાથે મેસવા ઉઠવાનો વહીવટ શરૂ કર્યો પણ જે પોતાનો
ખોરાક અભક્ષ્ય લોભનનો રીવાજ તથા વ્યસન પાણી
કરવાનો રીવાજ પકડી રહ્યા છે, તેને અમજાવવા જા
હુઃખદરણ નામની ચોપડીઓ બહાર પાડવામાં આવી છે,
તે લોકો વાંચી ઘણા મુધરવા મળ્યા છે ને વહેમ ઘટી
માતાની ભાષા સર્વ આદર્શ કરતા તે બંધ થયા છે અને સાચ

પશુ છે. કેટલાકે ગોત્રજમાં જે વહેમ થકી જીવહિંસા કરી
 માતાને ચઢાવતા હતા તે પશુ બંધ કરી પુન્યનો લાભ
 લેતા થયા છે. પશુ હજી ઘણી ચોપડીઓ ગોલા, ધાંચી,
 ખત્રી, લેઈ, કંસારા, લુહાર, દરજી, વીંગેરે નાતમાં
 વહેંચાવી જોઈએ ને એ ચોપડીઓ જે ધાંચી સુધારે
 કરશે તો તે માણસ પાછા નીચમાંથી ઉંચ ગણાતા થશે,
 ને તેને ઉંચ કરવાને સારૂ અને ઘણા જીવેને બચાવવા
 જે જે પુન્યશાળી હયાળુ ગૃહસ્થો આ ચોપડી ખરીદ કરી લઈ
 પોતે પોતાના નામથી બક્ષીસ કરી વહેંચાવશે અગર
 પોતે વહેંચે તે મોટા પુન્યનો લાભ લેશે વળી જે
 નાતોમાં અભક્ષ્ય ભોજન થાય છે તેને સુધારવાને નીચના
 ઉંચ નામ ધરાવવા પોતાની નાતને સુધારવા પોતે જાતે
 ખરીદ કરી સુધારવાની ઠાણીશો કરે છે ને આ ચોપડીઓ
 ખરીદ કરી અમારી પાસે વહેંચાવે છે તેમાં કોઈ નાતમાં
 થોડીઆઓ મોટા વેપારીઓ છતાં આરા કામમાં મદદ
 લેવા ગયા હોઈએ તો પોતે ગાદી તકીએ બેસી રહે ને
 પૈઈસાના અહંકારમાં જેમ પાપ પુન્યમાં સમજતા ન હોય
 તે પ્રભુએ હાલ કુરસદ નથી એમ કરીને ભાવતા ભોજન
 સુકવા ન ગમતા હોય તેમ પશુ કહે છે, પરંતુ તેવી બાબદ
 ૫૧ કોઈએ વિચાર લેવો નહીં. પાપને પુન્યમાં કોઈનો ભાગ
 નથી. કરશે તે પામશે, આ ચોપડી ખરીદ કરી

પહેલી આવૃત્તી પ્રસંગેજ લોકોમાં મુક્ત વહેંચવાનું કાર્ય
 પોતાના સખી દીલથી ઉપાડી લેનારા ગૃહસ્થોનાં મુખારક
 નામોની ટીપ આ ઉઠળ શરૂઆતમાં આપ્યા પછી વધુ
 ગૃહસ્થોની માંગણીને પહોંચી વળવા બીજી આવૃત્તી પ્રેસમાં
 છાપવા આપતાં છપાવાનું કાર્ય અઠધુ પછુ ન થયું જોટલામાં
 તો સખીવબુદ હાતીમ દીલનાઓ તરફથી વહેંચવાનું ઉપાડી
 લઈ પોતાનાં નામ નોંધાવામાં કે જે મદદ કરનારા
 માનવંતા ગૃહસ્થોનાં મુખારક નામની ટીપ પછુ પહેલી
 આવૃત્તી પ્રસંગે મદદ કરનારાઓનાં નામની સાથે સાથેજ
 આપી દિધી છે; ઉપરાંત આ બીજી આવૃત્તીની તમામ
 નકલ ઉપાડી લેવાવા ઉપરાંત વધુ ગૃહસ્થોનાં નામ પછ
 પહેલી ઉપાડી લેવાવા એપડીની હાખલ કર્યા છે કે જેના
 માંગણીને પહોંચી વળવા ત્રીજી આવૃત્તી દુકામાં બહાર
 પાડી દેવામાં આવશે કે જે પ્રસંગે ત્રીજી આવૃત્તીની
 માંગણી કરી નામ નોંધાવી ચુકેલા બાકી ગૃહસ્થોના મુખારક
 નામોની ટીપ આપવામાં આવશે.

આવી રીતે આ દુઃખહરણ એપડીને ઉપાડી લઈ
 અગદ્ય લે. જનના ત્યાગ સંબંધી લોકોને ઉત્તેજિત કરવા
 પોતાના સહમાઈનાં નાણાંનો વ્યય કરનારા માનવંત સખો
 દીલના ઉદાર ગૃહસ્થોના ઉપકાર માનતાં સર્વ સ્વર્ણ બહુ
 કરવાની રજા લઈશ કે શહેરમાંના વણીક પ્રહરણે
 મહાજનના શેઠીઆ તથા મહાજન શેઠ એ સડના કહેવાથી
 આ દુઃખહરણ નામની એપડી બનાવી છે.

અગાઉથી ગ્રાહક થએલાઓ.

- ૨૫૧ મહાજન શેઠ પરીખ બગુભાઈ દુબારકાદાસ
 ૫૦૦ તારકસ ત્રીભોવનદાસ ગોવનદાસ બાલાજીદેડ.
 ૫૦૦ જમનાદાસ જેકીશનદાસ પાસાતાણીઆ મુ'બઈવાલા
 ૩૦૦ મગનલાલ જેકીશનદાસ માસ્તર મુ'બઈવાલા
 ૩૦૦ ખાંડવાલા વીંઠલભાઈ ઘેલાભાઈ
 ૨૫૦ ઝવેરી શોભાગદાસ નગીનચંદ
 ૨૫૧ શાં કહાનદાસ પ્રીજીવંદનદાસ રેશમદાલ
 ૨૦૦ ઝવેરી શાં નગીનચંદ કપુરચંદ
 ૨૦૦ ખાંડવાલા છળીલદાસ લલુભાઈ
 ૨૦૦ પાં છળીલદાસ લલુભાઈ જરીવાળા
 ૧૫૧ છગનલાલ રામદાસ
 ૧૦૦ ખાંડવાળા શેઠ પ્રાણજીવદાસ રીવત્રાલ
 ૧૦૦ ઠાકોરદાસ જરીવાળા ૦ નાણુવંદનદાસ
 ૧૦૦ ઝવેરી શાં કુ'ંદે રતુ-૦
 ૧૦૦ શાં નાણુકરંદે લાલજીવ વરજીવ
 ૧૦૦ શાં વરજીવદાસ લાલજીવ ખાંડવાળા
 ૧૦૦ પારેખ વીજભુખમ્બુદાસ પરસેતમદાસ
 ૧૦૦ પારેખ મુખેરદાસ વીજભુખમ્બુદાસ
 ૧૦૦ પાં કેવળદાસ નાલશા.
 ૧૦૦ શાં મોતીલાલ રંગીલદાસ
 ૧૦૦ શાં જીવણચંદ સાકેચંદ ઝવેરી

- ૧૦૦ ચોકસી નગીનદાસ વરજદાસ
 ૧૦૦ શાં નગીનદાસ વેલાભાઈ ઝવેરી
 ૧૦૦ શેઠ હરજીવનદાસ જેઠાભા સીતવાળા
 ૧૦૦ શેઠ છોટુભાઈ છબીલદાસ સીતવાળા
 ૧૦૦ પાં પ્રાણજીવનદાસ સીવલલ જરીવાળા
 ૧૦૦ ઝવેરી હીરાચંદ તલકચંદ
 ૧૦૦ પટેલ કૃષ્ણચંદ કેશવજી
 ૧૦૦ ખત્રી કેશવરામ રામશા
 ૧૦૦ ખત્રી મુગટરામ દયારામ
 ૧૦૦ ખત્રી હરખચંદ તાપીદાસ
 ૧૦૦ ખત્રી હરજીરામ દુર્લભરામ
 ૧૦૦ ખત્રી દયારામ મુલચંદ
 ૧૦૦ ખત્રી ગોપાળદાસ ત્રીકમદાસ ચેવલી
 ૧૦૧ ખત્રી કહાનદાસ ત્રીકમદાસ ચેવલી
 ૭૫ પરમાનંદદાસ મલુકચંદ રશકપુરવાળા
 ૧૪ ચોકસી લલ્લુભાઈ ગોરધનદાસ
 ૫૦ શાં નગીનચંદ કલ્યાણચંદ મોટે રસ્તે
 ૫૦ શાં મોરારભાઈ મોતીચંદ
 ૫૦ શાં છોટુભાઈ હરજીભાઈ ઝવેરી
 ૫૦ શાં હેમચંદભાઈ અમીચંદ ઝવેરી
 ૫૧ મુંદરલાલ ગીરધરલાલ ખાંડવાળા
 ૫૧ મનનભાઈ મોતીરામ કાપડીઆ

- ૫૦ નગીનદાસ ગોરખનદાસ ટીકીવાળા
 ૫૧ મુળમંદ ફકીશમંદ રંગરેખ
 ૫૦ ૫૦ રતીલાલ સીવલાલ જરીવાળા
 ૫૦ ૫૦ નરોત્તમદાસ માવજીભાઈ
 ૫૦ ઝવેરી શાં તારાચંદ હેમચંદ
 ૫૦ બાળી અંબાલાલ વિજયરામ અંબાજીવાળા
 ૫૦ ખત્રી હયારામ હરકીશનદાસ ચેવલી
 ૫૦ ખત્રી માણેકલાલ ગોપાળદાસ ચેવલી
 ૫૧ ખત્રી નારણદાસ મથુરાદાસ
 ૫૦ ખત્રી રામચંદ વનમાળી કડીવાળા
 ૫૦ ખત્રી પચીમર જેકીશનદાસ રણછોડદાસ
 ૫૧ ખત્રી મોતીરામ નરસંઈ ચોરાવાળા
 ૫૧ ખત્રી માંડભાઈ વીઠલદાસ કડીવાળા
 ૫૧ ખત્રી નગીનદાસ રાજરામ
 ૫૧ ખત્રી મોતીરામ રણછોડદાસ
 ૫૧ ખત્રી હીમતરામ માણેકચંદ

નીચ સુધારવા કારણે, ચોપડી પાડી બહાર.
 દુઃખહરણ નામ આપીને વહેંચવા જારે બપોર
 પુન્યશાળી જે શેઠીઆ, જીવદયા પ્રતીપાળ
 ખરીદ કરી વહેંચે બધે, સુધારવા નીચ જાળ.
 ધન્ય છે ઉંચી વરણને, બાણી વૈસ્યની જાત
 સમજી સુધરી બેસશે, તે થાશે ઉંચી ન્યાત.
 શોભાશ ! ખત્રો વરણને સુધારવાને કાળ.
 પ્રયત્ન કરે અતિ બહુ-મેં નજરે જોયું જાળ.
 ચોપડી જોઈ દુઃખહરણની વાંચી લીધો સાર.
 ઝટ ખરીદી પ્રેમથી માણી વળી ઉગાર
 માનવાન આપી વળી પાછો પોણે પાસ.
 જીવનને જાણે શુભ અને શ્રેષ્ઠને પડે ભાગ
 ખત્રીના જે શેઠીઆ દુનિયામાં જાય.
 ઉદાર મને ખરીદ કરી, તેનાં નામ નીચે લખાય.
 કોઈ ઘર સારાં રહ્યાં હશે, રૂચી નહીં આ વાત
 સર્વે આપણાં બધુઓ, અસલ વૈસ્યની જાત.
 બ્યસેનમાં વટલી જયા; થયા ધર્મથી બળટ.
 માંજી બ્યસન છોડતાં, પહેલું પડશે કળટ.

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	વિષય	પહેલી લીટી	પૃષ્ઠ
૧	પશુજીવોનો પોષાર	એક પશુને વાગ્યા થઈ તે સાંભળે મહા પ્રાણી	૧
૨	અચ્ચાનું રૂઢન	આવી મુઠવોરે મારી માને,	૩
૩	દોહરા	જમ્યા જમ્યાનો પાળનાર	૪
૪	જીવ હિંસા	ભાઈઓ ન ભુલોરે	૬
૫	દોહરા	અંખા મારી દ્રષ્ટ દેવ	૭
૬	ચતુરને ચેતવણી	દાઝ માટી જે જન મુકરી,	૮
૭	પખત જોઈને ચાલવું	આપો સમાને માન,	૯
૮	નીચ જીવ કેમ કહેવાયા	નીચ જીવ કેમ થયા ગુરજ	૧૧
૯	મનને મારવા વિષે	મારો તો મનને મારો	૧૩
૧૦	માને તેની શિખામણ	તમારે કરવું હોય તે કરો,	૧૩
૧૧	જીવહિંસા કરનારને શી	જીવ હિંસા જેણે કરા	૧૫
૧૨	માને અરજ	એક અચંખો ભાગ્યો અમને	૧૬
૧૩	જે માણસ પોતાના		
✓ ૧૪	સ્વાર્થ સાર જીવની	જીવ તું ચાલ જરારે વિચારી	૧૮
	મન કરતા ઉરતા નર્થ		
✓ ૧૪	એહિંસા વિષે	જાહે નરે જાણને લેવું	૨૦
૧૫	અમળુંને ખોધ	જે જીવને ચેતવું	૨૨
૧૬	સમજીને સમજવો	હિંસા જન હિંદુ રહેવાશો	૨૩
૧૭	સોડામરની ખરીદી	ખરીદી કરે ખરીદ કરે	૨૫
૧૮	માનીને પ્રમ	સંપ રાખીને ચાલવું	૨૭

૧૬ ખુભાસો દોહરા	સંશય કોઈ ન રાખશે	૨૮
૨૦ " દોહરા	અમલ બંને બંધુઓ	૨૯
૨૧ ગરબા માનવું પડશે.	આટલું માનોરે કહ્યું,	૩૦
૨૨ ધર્મને જોળખી ચાલવું	પુર્વ સંજોગે જગતમાં આગ્યારે	૩૨
૨૩ ચાહનો ગરબો	ચાહને કાઢો હિંદની જહાર	૩૪
૨૪ હેતર પોંડી	ચહાએ હિંદમાં મુકામ કીધારે,	૩૭
૨૫ કાળીનું કાવતરું	કામણગારી ચાહ કરતી,	૪૦
૨૬ વ્યસન છોડવાનો ગરબો	સર્વે નહારાં વ્યસન તો	૪૧
૨૭ સાધુનું આખ્યાન	:સુરત શહેર રળીયામણું	૪૭
૨૮ કાવત્રીનું કાવતરું	અરે ચાહ લગ્નચાવી મન હરે	૫૩
૨૯ દરદીનું દુખ	જુઓ સંસાર છે ખોટો	૫૫
૩૦ ચાહની લાવણી	જુલવણીમાં જુલી ગયા સૌ	૫૬
૩૧ સમજીના કામની ગઝલ	વાંચો વાંચો—	૫૮
૩૨ માતાનો ગરબો	કરવા સેવકને સહાય	૬૦
૩૩ ગરબો	સખી આજ આનંદ મારે અજરે	૬૧
૩૪ વૈરાગ્યતો ગરબો	આ સંસાર મોહની જાળ	૬૨
૩૫ સુપાત્ર સ્ત્રીના ચેત	મુગા પ્રાણી પર દયા કરી	૬૩
૩૬ કોઈનું મન દુખાય નહિ	કાણાને શીઠ કહેવું કાણું	૬૪
૩૭ સર્વ જીવ સમાન જાણવા	પાણી માત્ર માત્ર દેશીઅંધ	૬૪
૩૮ ચાહ વિષે લાવણી	પાણી પાણી જાણા સોના પાણી	૬૫

કુ:ખહરણ.

પશુ લવોના પોકારનો છંદ. ૧ લો.

(પ્રથમ નમું ગણપતીના છંદની રાહ)

જોક પશુને વાચા થઈ તે સાંભળે સઉ પ્રાણી;
 ફરન કરી બોલે મુખ વાણી,
 જગત જનુની માતા સર્વનાં અમે તમારાં બાળ;
 નથી કેમ લેતા તમે સંભાળ,
 જોક દેશનાં સર્વેં લવો નથી કાંઈને ખ્વાલ;
 અમે અજ્ઞાની મૂર્ખાં બાળ,
 થય ઇંદ્રિ આપી માણસ બનાવ્યા તેમાં છે અજ્ઞાની;
 ફરન કરી બોલે મુખ વાણી, ચોક ૧ લો
 કરવા મતલબ હામ પોતાનું તમને કરે બદલામ;
 આપીશ લોગ જઈ માતાને ધામ
 અમે પશુ લવ મુગા પ્રાણી કરી બેઠતાં હામ;
 માતા ધવરાવી આપે આરામ,
 જોક માણસ આવી ધાવતાં વછોડી મારી માને ગયોતાણી,
 ફરન કરી બોલે મુખ વાણી; ચોક ૨ નો
 બેંબેં કરી હું પોકાર કરું માડું નથી કાંઈ વાલી,
 આપી પેલો લઈને બાલ ચાલી,

આવી વખત કોઈ આવી ઊઠાવે પુરો ભાગ્યશાળી;
 દયાથી સ્વર્ગે જાય ચાલી,
 દયા લાવી કોઈ માંસ ન ખાશે દેશી બંધુ બાણી.
 રૂદન કરી બોલે મુખ વાણી;   ચોક ૩ ને—
 માંસહારી જે માંસ ન ખાય તો જીવનો બચાવો ચાલુ
 દયા લાવી પશુની કરજો સહાય,
 અમે મરીએ ને તમે મોજ કરો માણી કેમ ખમ્મચ;
 આખર ખાનારા નહીં જાય,
 હાથહાથ વખુટા પડાવ્યા પાપીને દયા શાની,
 રૂદન કરે બોલે મુખ વાણી   ચોક ૪ ને—
 પંચ ઇંદ્રીના માણસ ગન્યા તો મનમાં દયા લાવે,
 હિંદુ થઈ પરમાંસ ન ખાવે,
 પર માંસ છોડી દહીં દુધ ખાવો જીવનો ચાલુ બચાવો,
 થશે બુદ્ધીનો ફેલાવો,
 અમીચંદ કહે પશુ પોકારે આખમાં આવે પાણી;
 રૂદન કરી બોલે મુખ વાણી   ચોક ૫ ને—

બચ્ચાનું રૂઢન.

બુકતો તારોરે બેઠો બાઈ બુકતો તારોરે. એ સજ્જ

છંદ ૨

આવી મૂકાવોરે મારી માને આગી મૂકાવોરે,
 બળે દોરડું બાંધીને બેથે પાપીને શેની ક્યા, બેઠો કરી
 બુવે બકરી બચાંને મનમાં કરે હાયહાય, મારી માને
 મુશ્તમાં જૈન મહાજનમાં ઠો કારબારી સૌભાગ્યદાસ,
 ચર્ધસા બચ્ચીને મન ચનાવે મોકલે બચાં પાસ-મારી માને
 બકરી બચાંનું રૂઢન બેઠને મનમાંથી દે છે સરાપ,
 અમને પાપીએ વીજોગ પડાવ્યા બાણુ થાને બેનું બરાબ મારી
 અમે ગરીબડાં માછલા બકરાં પાપી કરે તેનો આહાર
 મનુષ્યજાતી જીવ ક્યાણુ હીંદુ ધરમ વીચાર, મારી માને
 જે જીવ મારી પરમાંસ ખાય તે શાસ્ત્રનો હશે અવધાર,
 સમજી હશે તો સમજી લેશે હું મરતાં બતાવું જ્ઞાન, મારી
 વગર વેરે રામે વાળીને માર્યો, તેતો હતા ભગવાન,
 બીજે નમ વાળી પારધી થઇને કુખનાં કીધાં પ્રાણ મારી
 કુખ્ય સરખાંને લોગવણું પડયું તો જુઠું ઠાં છુટે હેવાનું;
 દુઃખ આવે ત્યારે બેસીને રોથે સાચું હમારું માન મોસી
 હું દુઃખી થઇ બીજાને કરે તેનો તો કર વિચાર.

આશે તે સઘળા પસ્તારી થશે પાપમાં ભાગીદાર મારી માને
 પશુ બોલે એમ લાગે નહીતો, તે પર કહું દષ્ટાંત,
 નળરાજા જોડે' હંસ બોલ્યો તો સાંભળ નળ આખ્યાન મારી
 પંકડનારાને દયા આવી તે કરવા લાગ્યો વિચાર
 અરે પાપી છવ આ શું કરે તું મરી જવું જમદાર. મારી.
 આંધળા પાંગળા લુલા બને તે આવા કરમથી થાય,
 પેલે જનમ આવી વેર લેશે કેમ કરી સહેવાય; મારી,
 પંકડનાર પસ્ત ગ લાગ્યો મેં કયો અન્યાય
 બકરી છોડી દોડી બચ્યાં પાસે ગર્ધ હર્ષયામાં હરખના માય
 બચ્યું બકરીને ધાવવા લાગ્યું મનમા ઘણું હરખાએ,
 આમીચંદ મહે છવ દયાથી સહેજે સરજે નય. મારી.

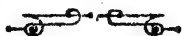
દોહરો.

છંદ ૩

જૈન ધ નો પળનાર-અમીચંદ આવક બાળ,
 વૃદ્ધ ઉમરના માનવી, જાણી સુક્યો સવાલ,
 દેવી ભક્ત જાણીને, મહાજન સોંપે કામ,
 હિ ને મને જણા, આવે દેવળ ધામ,
 અંધુ મને અપણા, શુદ્ધ અશુદ્ધનો ફેર,
 શુદ્ધ અશુદ્ધને અડકે, એ તો અકરા ફેર,
 શુદ્ધ અશુદ્ધ શું જાણીએ, જાણે પોતાનું મન.

અશુદ્ધ કહીએ નીચને, ન ખપતું કરે લોભન.
 અડકાયેથી નહાવું પડે તેને જે છવ ખાય,
 અશુદ્ધ તેને બાણવો, સંત ભક્ત અભય,
 તેથી બાણવા કહું છું. સમજો આપો આપ,
 માંસ અહારીને અડકે તો અસંખ્ય લાગે પાપ
 વૈષ્ણવ ધર્મ પાળવો, તો તેનો લેવો સાર,
 આચાર ધર્મ સાચવે, તે પામે ભવપાર.
 ગોલા ઘાંચી ખત્રી, સમજો સરવે ભાઈ,
 જીમ પલટાયો સર્વનો, સમજો મનની માંહી,
 પહેલા તો અભણ હતા, કરતા મનુરી કામ,
 ધર્મ શાસ્ત્ર બણો નહી, નીચ પડાવ્યું નામ.
 સપુત પુત્ર પેદા થયા, ભણ્યા કરી અભ્યાસ,
 રાજગારે સફ વળગ્યા, એસી ઉંચની પાસ,
 વેપાર તો ઉંચા કરો, કપડા પહેરો ઉંચ,
 ખોરાક વાપરો નીચનો એટલી ઉકેલો ધુણ,
 શેઠ પટેલનું કામ છે, રાખે મન મોટાં વશ,
 ગરીબ તો સમજી જશે, મોટાને મળશે જશ,
 અસ રાખે કુંખી થશે, ચઠસ પાપનું મૂળ,
 વ્યસની વ્યસન મૂકે નહિ, આખર કુળે કુળ,
 કુળમાં દીવો એક હોય, દીવાવે સમજી કુળ,
 ન્યાતમાં દીવા હોય વે, સુપારે નાતની જુલક

સમજે સમજે સઉને કહું, મહાજનનું છે કબાણુ,
અમીચંદ કહે વિનવી, રાખજો સઉનું માન.

અમ્માની લોક જીવ હિંસા કરે છે તે વિશેને

છંદ ૪

સમજ મન માહારે એ ભજનની રાહ.

જાઈએ ન ભૂલોરે દયા દાન પ્રેમે કરો,
મરતાને બચાવોરે ભવ જળ સહેજે તરો,
ચુંબા પ્રાણી પશુ જીવની કોઈ નહિ કરશે ઘાત.
ગોધારા નાચાર બાપડા તેની કોણ સાંભળે વાત,
સાંભળે પુન્યશાળીરે અરજ આ કાન ધરો,—મરતાને,
છત્ર ગાંધી એ મહાત્મ પુરૂષને કરવા ગઊરક્ષાય,
મુસલમાન સાથ મન મેળાવી મરતી બચાવી ગાય.
સમૃદ્ધ જોડી સાચોરે સત્યે દુઃખ વેડે ખરો,—મરતાને,
મુસલમાનભાઈ એમ કરી કહે છે હિંદુ કસાઈ છે પૂરા,
પાડા બકરા હણે હણાવે તેને કરો તમે દુરા.
ધરમ ત્યારે સાચોરે હિંદુનો કહીએ ખરો—મરતાને
નામ હિંદુ થઈ પરમાંસ ખાએ તેને પૂછે તેની ન્યાત;
ન્યાતનું કહયું નહિ માને તો નાંખો મંદિરમાં વાત
દરથન બંધ કરવાંરે ત્યારે તેનો ભાંગે ખરો—મરતાને

ખરી વાતમાં ખાર ન લાવવો આ છે સાચી વાત.
 સૌ સૌની ભૂલ સવેં સુધારો ત્યારે ગણાયો ઉંચી જાત.
 મધુપાન છોડોરે માંસહારી ધ્યાન ધરો—મરતાને
 જોકે પણ માંસ વાસી રહે તેમાં અસંખ્ય જીવો થાય.
 જેવા નરકમાં કિડા ખદખદે હિંદુથી કેમ ખવાય,
 આથી તો કહીએ પૂરોરે, હિંદુને લખવે ખરો—મરતાંને
 હું માતાનો પૂર્ણ ભક્ત છું, મને વહાલી મારા માયે,
 જોવું માતાને ગમતું હોય તો હું કેમ કહું નાયે,
 કેવે ખારી માછરે, સમજ સૌ વિચાર કરો—મરતાને.
 બનવાનું તો બની ગયું ભાઈ હવે થકી સુધારો,
 હજી વરણ વેપારી થઈ તો ફરજો ઉંચા વિચારો,
 હિંસા ન કરશોરે, અમીચંદનો બોધ ખરો—મરતાને.

દોહરો.

છંદ ૫

અંજા મારી ઈષ્ટ દેવ, સદા કરે છે સહાય,
 જીવ દયાને કારણે, બુદ્ધિ આપે માય,
 વિવેક કુર્યો નીચનો, માછ થયા મહેરબાન,
 સુરખ તો નહિ સમજે, ચતુરને પડશે લાન.
 આવર્ણીમાની વાતમાં, વાંદર વાંદરીબે,
 વાંદરી પડી વાવમાં, સૌ થઈ ગઈ તે,

વાંદર રહ્યો વિચારમાં, દુઃખ પામ્યો રહી તે,
 વાંદરી તો રાણી થઈ, રાજા સાથે રહે,
 અમરત ચોઘડીયું વહીં મયું, પછી મલું પરતામ.
 અમીચંદ કહે સમજે, હત્યા થોડી થાય,

ચતુરને ચેતવણી.

લુવ હિંસા વિશેનો છંદ. ૬

(ત્રિગુણ માયા માતા હેરીએ બજન રૂપી છંદની સદ્
 હાડ માટી જે જન મૂકશે, તેનો મુક્તિનો વાસે,
 સંસારમાં મુખી રહી નીચ ઉંચ ગણાશે, હાડ માટી
 આરે દેશ નથી આપણે,
 કરીએ પરદેશમાં વાસે, જગત લુવો એક દેશના.
 માલીક એક અવિનાશે. હાડ માટી ચોક ૧ લો.
 પવન દોરીએ બાંધ્યું જગતને કર્યો સઘળામાં વાસે.
 જેવા કર્મ જે જન કરશે. તેના ફળ તેવા થાશે.
 હાડ માટી ચોક ૨ નો
 માંસ હારીને દયા નહિ, લુવ હિંસા પર બાકશે.
 હિંદુ ન કહેવો એ પાપીને, અંતે નરકે તે બાશે,
 હાડ માટી. ચોક.૩ નો

મહાજન સમજાવવા અમને કહે સમજે તે મુખી થાશે.
 અમે ને તમે દેશી બાંધવા, તેથી ચાલ્યો ઉઠાશે
 હાડ માટી ચોક ૪ થો,
 અતીરે દુઃખી જોઇ બચાની, સહને આવે છે ત્રાસે,
 હલકી વરણ બ્યારે મુધરે, હિંદુ ઉંચા ગણાયે.
 હાડ માટી ચોક ૫ થો
 મુધરેલ જીવાનીયા સહેનત કરે, ઘરડાને નહિ બાસે.
 આડા પડીને મમત કરે, સમજી લડાઇથી નાશે
 હાડ માટી ચોક ૬ થો
 માણ સમરો અમીચંદ કહે, ઝોની પુરશે મા આશે.
 ચરડા હવે નહિ સમજે, છોકરા ઇજાત પર બાશે.
 હાડ માટી ચોક ૭ થો.

વખત જોઇને ચાલવું.

ઝેન હિતારે ખાર જો રાહ.

સમી જોઇને ચાલવા વિશેષુ' આચન.

છંદ ૭

આપો સમાને માન, સમી જોઇ આપો સમાને માન.
 સમી સમી બળવાન સમી જોઇ આપો સમાને માન.

અમણુ પુરૂષ તો સમજીને જોસે મત કરે અજ્ઞાન,
જો માણુસે સમો ન જાણ્યો જોતો થયા હેરાન
સમો જોઈ આપો સમાને માન ચોક ૧

અરજીન સરખા બાણાવળી જીવો કાંઈને નથી અજાણુ
કાંઈ હરાવી ગોપીકા હુટી જોરે ધનુષ જો બાણુ,
સમો જોઈ આપો સમાને માન ચોક ૨

ફરસરામે ફરસી ધરીને ક્ષત્રીના લીધા પ્રાણુ;
સમયદ્ર જ્યારે પેઢા થયા ત્યારે ઉતાર્યું અલીમન;
સમો જોઈ આપો સમાને માન; ચોક ૩

હલકી વરણુ વેપારી થઈ સઉ ઉંચા મેળવજો જ્ઞાન;
અસલની રૂઢી ધરડાની મુકી સુધરો સર્વે જીવાન;
સમો જોઈ આપો સમાને માન ચોક ૪

મહાત્મા ગાંધીના બોધે કરીને ચાહને મળ્યું અપમાન
દુધ, ઘી, ખાંડ, સફતાં થયા તે જોઈ રહું જીગજન;
સમો જોઈ આપો સમાને માન ચોક ૫

કાઠુ તાડીનું વ્યસન કરીને બને ગધા પેલવાન;
જોં જોં કરીને ધુલમાં આલોટે શરીરનું નહી રહે બાન;
સમો જોઈ આપો સમાને માન; ચોક ૬

વ્યસન છોડી પરમાંસ ના ખાવતો જીવની ન થાયે હાણુ;
આશીષ લઈ સઉ સમજીને જોશે માલુ કરે કલ્યાણુ;
સમો જોઈ આપો સમાને માન ચોક ૭

સરકા વ્યસની દુઃખી થતાતા સુધરી ગયા છે જીવાનક;
અમીચંદ કહે સતસંગતથી સધળે મળથે માન,
અમો જોઈ આપો સમાને માન ચોક ૮.

નીચ ઉંચ કેમ કહિવાયા તે વિશેનો,
છંદ ૮

પ્રથમ નમુ' જણપતી માત સરસ્વતીના ધરતા ધ્યાન એ રાહ,
નીચ ઉંચ કેમ થયા ગુરુજી તે તો કહોની અમને
પ્રણામ કરી પુછું છું તમને
ઠીક પ્રશ્ન તેં પૂછ્યો ગુરુ કહે સાંભલો ચિત રાખી;
જોકો કળીયુગને થઇ માખી;
પ્રથમ આત્મા એક સરવે જીવો લરી જગત આખી,
ગુરુ સમજાવે મુખ ભાખી;
નીચ ઉંચના ભેદ બતાવું જે ખખર હોય હમને,
પ્રણામ કરી પુછું છું તમને; ચોક ૧
સારી કરણી કરે લોજન સાત કાઇતું દુખાવે નહી મન,
વેપાર કરી ઉંચા મેળવે ધન
કેદ વ્યસન મુકી ખોરાક સારી ખાય કાયા થાય પાવન;
મળે મુખ સી ધન ફરજન;
તિંચ કરણીના ફળ ઉંચા મળે, પછી સહિ લાગે નમને,
પ્રણામ કરી પુછું છું તમને ચોક ૨

એજ માણસને એજ આતમા સંગતી દોષનો પાસ;
 હાડ માટીની ગમી ગઈ વાસ, પરવશ એવ થઈ બોલે નહાડું
 પઈસાનો થાય નાશ;
 દુરમંથથી કોઈ ના આવે પાસ, પડે પીધેલ થઈ પૃથ્વી ઉપર
 પછી લાગે ભમને; પ્રણામ કરી પુછું છું તમને ચોક ૩
 આવા ક્રમથી નીચ કહેવાયા બાકી અસલતો ઉચ;
 સારી કરણીથી ઊકલસે ધુંચ હાલના જીવાનીઆ
 મહેનતકરે ઘણી મનમાં લગાડે ખુંચબખડી ઉઠે ઘરડા કરે કુચકુચ
 અમીચંદ કહે ઉચ કરણી કરો ઝટ છતાય જમને;
 પ્રણામ કરી પુછું છું તમને ચોક ૪ પુણું

પોતાના મનને મારવા વિશે બોધ.

કવાલી.

છંદ ૬

મારો તો મનને મારો, તસીને બીજને તારો;
 આપવું તો એવતદ્વાનને લેવું તો જાનીનું જ્ઞાને;
 કરો તો સંગત સારો, મુકોતો સોમત નહારો;

મારો તો ચોક ૧

પાપી એવહંસાના ભોગી, નરક ના થઈ પડે જ્યોગી;
 સર્વે એવ છે બંધુ ધારો, માલીક મળે એક પ્રીતમ પ્યારો
 મારોતો ચોક ૨

ખાનારા સમજો માંસહારી; ખાશે નહીં થાણલી મારી
મૂકીએ જોડા વિચારો, કરો સંગ ઉચનો સારો;

મારોતો ચોક ૩

મૂકો હવે દાડને માંસે, બચાવો જીવનો થાશે;
થશે પર્થસાનો વધારો, જગતમાં સહુ કહેશે સારો

મારોતો ચોક ૪

જોડું તમે લેશો નહીં માની, હુંતો કહું દેશી ભાઈ બાણી
તરવાનો સઉનો એક આરો, સમજી મન કરજો સુધારો;

મારોતો ચોક ૫

અસલની રૂઢી દો મૂકી, જસો નહીં આ સમે ચુકી;
નીચ ઉચ થવાને ધારો, અમીચંદ કહે વિચાર સારો;

મારોતો ॥ પુર્ણ ॥

માને તેને શીખામણ.

છંદ ૧૧

બનેલજી માજી નામકે ખત એ છંદની શક

તમારે કરવું હોય તેમ કરો, બતાવું મારગ હુંતો ખરો.
અસલથી રૂઢી કહેતા આવે, વાત કાન ના ધરો,

પ્રીતશા દાકતર સમજવી કે તેના જોલ સંધરો,

તમારે ચોક ૧

ગોલા ધાંચી ખત્રી કરજી, ઉચ વરણમાં કરો;
નીચ વરણ વેપારી થયા, સહ આજરૂથી હવે ઠરો,

તમારે ચોક ૨

ઉંચ વરણની પાસે બેસો, દોષ દીન વસન કરો;
બાસ ઉડે ત્યારે થાય પસ્તાવો, મુખપ કપડું ધરો;

તમારે ચોક ૩

અસલના ઘરડા મજૂરી કરતા, દુરથી વાતો કરો;
હવે આવો કહી પાસે બેસાડે, ઉચની સાથે કરો;

તમારે ચોક ૪

સારા માણસને સમજી કરીને, પોતે ચાલે પાધરો;
પછી નાતમાં કરી સુધારો, નીચ કર્મથી ડરો;

તમારે ચોક ૫

મતીયાળોને ખુણે બેસાડી, સમજાવી પેટ ભરો;
જેમ કંકરો ઘઉંમાં રહે કંઈ તેનાથી નહિ ડરો;

તમારે ચોક ૬

પરમાંસે ખાણ જે વસન કરે છે, તે પ્રાણી નહીં તરો;
માંસખહારી જો માંસ ના ખાયતો, જીવનો ન થાય મરો;

તમારે ચોક ૭

જનમાં સમજી દેશી ભંધુ, જોષ આપુ છું ખરો;
જમીચંદ કહે જીવ દયાથી સહેજે ભવજીવ તરો;

તમારે ચોક ૮

જીવહીંસા કરનારને શીખામણ.

લાવણીની રાહ. છંદ ૧૨

ભુલચુક કરને મા માફ જો છંદની રાહ.

જીવ હિંસા જેણે કરી વાત કહું ખરી પાપનું મૂળ,
કેળ છોડી મુરખ જઈ બાજે કાંટાની સૂળ;
વાજે કાંટા રોમે રોમ, નાસે કરી જોમ
છોડે નહિ છુટે, પેસે આબુખાબુ ન હલાય,
ને પેટ કુટે, ત્યાં જંગલમાં કોણ હોય આસપાસ જોય
હોય કોણ ભુતે, તેમ મુવા પછી પણ મારશે જમના દુતે
કુસંગત જે નર કરે, પાપી નહિ ડરે મનખો કરે મુજે;

કેળ છોડી મુરખજઈ બાજે કાંટાની સૂળે ચોક ૧
કરે હિંસા પોતે નહિ, કરાવે કંઈ પોતાને સારૂ;
મારનાર ખાનાર લાગીદાર સત્ય હું ધારૂ;
ચાચ બન્ને ગુનહેગાર, કરી વિચાર કામ કરો સારૂ
ચયા પાપની માગો માફ છુટવાનું બારૂ,

પ્રભુ જગત જીવ હયાળ કરે પ્રતિપાળ માફ કરે ભુલે,

કેળ છોડી મુરખ જઈ બાજે કાંટાની સૂળે ચોક ૨
જો કેળની સંજવિ ચાત, કેળા પણ ખાત, ઉત્તમ ફળ કેલીએ
મળ્યો ઉત્તમ મનુષ્ય કેહ શુરૂ કરી રહિએ,

પાપ પુણ્યના મારગ એ જતાંવે શુદ્ધ તે અંતરમાં લઇએ;
 પ્રત્ય આલતા પડે કદી દુઃખ સોજે પણ સહિએ;
 કાર્યનું દુઃખાવનું નહિ મન તેને ધન ધન દયાનું મુજે,
 કેળા છોડી મુરખ જન ચોક ૩

એક દેશી સઘળા એવ જનના શીવ ઓળ્યા આ ઠામે,
 અલી પુણ્યનો મારગ કરો પરમાર્થ કામે;
 એવ એવને બચાવે જેહ, ભાગ્યશાળી તેહ ઉચે બાંધે ધામે
 મુળ માલિક થાય પ્રસન્ન કરે સિદ્ધ કામે,
 અમીચ દ કહે ચાલો સત મુક્તિ મળે જાટ,
 કરમ ક્યારે ખુલે, કેળા છોડી મુરખ જન બાંધે ચોક ૪

~~અહીં કોઈકે~~
 માને અરજ.

પદ ૧૩

પ્રથમ નમું મણુપતી માત સરસ્વતીનું ધરતા ધ્યાન એ શક
 ચોક ૧ લો.

એક અંચળો લાગ્યો અમને સંશય ન બંધ
 મહારો, સરવાંગે વાસ વસે તહારો;
 અચરચરમાં વાસ માળનો, બાંધે સર્વ પ્રાણી;
 મુરખ નહિ સમજે અસાની,
 ફરી મારગ છોડી કરો સુધારો એવની ન થાય ફાની,
 ખુશી થશે માળ લેજો બાળી;

જીવ હિંસાથી દહેડું અશુદ્ધ થાય, માણને કંપારો,
સર્વાંગે વાસ વસે તહારો.

ચોક ૨ નો.

અમશકિત રહે સર્વે જીવમાં માતા વસે સદાએ,
હવે કહો કેમ કરી ધા થાએ,
એ માતાનું મન દુખાવે આપણી વહારે કેમ ધાએ
સમજી પુરૂષ કરજો એનો ન્યાયે
સર્વે પ્રાણી એક દેશી જાંધુ બાઈ જરાતો નિયારો;
સર્વાંગે વાસ વસે તારો.

ચોક ૩ નો

શુદ્ધ પતિત પરમ દયાળુ સમાન દ્રષ્ટિ તારી
અરજ એક સાંભળો મા મહારી.
નહિ વહાલા નહિ વેરી તમને પેતે સમકિત ધારી,
જન્મતમાં સદા કલ્યાણકારી,
કરવા મતલબ અજ્ઞાની જીવ મારગ ઝાલે નહારો,
સર્વાંગે વાસ વસે તારો,

ચોક ૪ થો

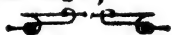
શુદ્ધ જગા સમરસની એતો સહુનો મોક્ષ દ્વાર,
સદા અહીં વરતે જેજેકાર.

ભગત મુખી પુજારા સુખી મા અંખડ ભરે ભંડાર
સુરત ધીઆ ફળીઆમાં દરબાર,

એજ અંગા બારી ઇષ્ટ દેવ અસાધનો લાવે બારે,
અર્વાંગે વાસ વસે તારે;

ચોઠ પ મે

કેઇ જગાએ રૂઢી ભારજથી પશુની કરતા હાથ,
સમગ્રય હવે આબુ' તેનામાં જ્ઞાન
નીચ હતા તે હિંચ થયા પાળે પરમ દયા દે જન,
માણ્ય એનું સદા કરે કથ્યાણ,
અમીચંદ કહે બુદ્ધિ ફેરવી મરતાનું વિચારે,
સર્વાંગે વાસ વસે તાહરે,

જે માણસ પેતાના સ્વાર્થ' સારુ જીવની ધાત
કરતા કરતા નથી તે વિચેનો

છંદ (૧૩)

જીવ તું ચોક્ક જરારે વિચારી :|| તારે સ્વાસ્થ્યે
લા કરે કારી શા મતલબ કરવા દયા નહિ લાવે :||
બાંધી સમજી જીવને દસાવે :|| ચિરી લાવી એવજુ પચાવે :||
સોયના કાનથી પાપ ન બાવે

જુલ

સ્વાર્થ' સારુ જીવું બોલી કરે પેતાનું કામ
બુદ્ધિનો બોલે સો કેઈ દે છે નહિ લે વાવડું ભામ
મારે ભરોસા જીવાને બારી જ તારે સ્વાસ્થ્યે લા કરે કારી
ચે. ૧ લે

રૂપિયા સાડ સોનું નુશાને કરવા સ્વાસ્થ્ય પાપ ન બાંધે
 એવું બાણ હોય કે અજાને ॥ ઠયાં કર્મો ભોગવવા
 પ્રમાણે ॥

બુદ્ધ

લાંચ ખાઈ જીઠી સાખ પુરે હિમત રાખી મન,
 સાચો જીઠો સાખથી થાયે હાકેમ દેવે ઇંડ.
 એવું જોને મનમાં ધારી ॥ તારે સ્વાસ્થ્યે ચો. ૨ જો
 કરવા સ્વાસ્થ્યે પોતાના કામે ॥ કરે દેવ દેવ દેવી બદલામે ॥
 પુત્ર માંદો સાજો થાય આરામે હું તો બકરો અહાવું
 તારે ધામે.

બુદ્ધ

આયુષ્ય હોય તો છોડે એવતો મટી બય સૌ રાજ
 એવતા એવ બકરાને મારી મીથ્યા આપ્યો ભોગ.
 હત્યા કરી આ અણુ વીચારી ॥ તારે સ્વાસ્થ્યે ॥ ચો. ૩ જો
 માતા સચરાચરમાં વ્યાપી ॥ કરે હિંસા તે બાણવો પાપી ॥
 કરે બહિષ્કાર મન રિથર રથાપી ॥ આવ્યા કષ્ટ નાંખે
 મા કાપી ॥

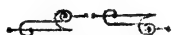
બુદ્ધ

સચરાચરમાં માને ગણો તો દુઃખાય માનુ મન,
 અજાણી જે સમજે નહિ તેમે સમજવો ભક્ષાન
 ચો. ઘટ ઘટ ખરખર ધારી ॥ તારે સ્વાસ્થ્યે ધા કરે ઠાકી ॥
 ચો. ૪ ચો

સમજી કરશે નહિ હતાયે; જેનું જાય તે કરે હાય હાય:
કરશે માજી દારે હતાયે :|| તેથી પાપ થાય અસંજયાયે :||

બુદ્ધ

ફળકુલ નિવેદ ચઢાવે. ઘાટડી સૈ સજ્જાર
મન માન્યા કામ કરશે માજી ખુશી રહે અપાર.
અમીચંદ કહે આલો સંભારી, તારે સ્વાસ્થ્યે ઘા કરે કારી :||
ચો. ૫ મો

અહિંસા વિષે રાહ ઉપરનો.

પદ ૧૪

ભક્ત જનને સમજીને લેવું :|| વહેમી સમજે તો
સમજાવી કહેવું :||
મૂળ એક માલીકની છાંયા :|| એક થઈને અનેક બનાયા :||
શક્તિ રૂપે વસે મંમતા વા સ્થિતિ વિના જાને નહિ હાયા :||

બુદ્ધ

વહેમ છોડી મત મૂકી જાને શીવ શક્તિ છે એક,
એક થઈને અસંજય રાણી, પકડી રાજો ટેક.
ચિત્તર સમજી ધરી ધ્યાન રહેવું :|| વહેમી સમજે.
ચો. ૧ લો

માલિક સઘળામાં આત્મારાગ :|| શક્તિ વિના નથી કુનો થામ.

પશુ પક્ષી હવે તમામ :|| મે.ક્ષ જાત ઘણી રાખે હામ :||

જીવ

વિકટ માર્ગ મ લિકનો દેખો જુઓ લાંબી ખજુર.

ઉપર ચઢે તેતો રસ ચાખે ભોંય પડે ચક્રચુર.

તેથી ગુરુનું જ્ઞાન લેવું :|| વહેમી સમજે તો :||

ચોક ૨ જો

પાપ પુણ્ય સમજાવે ગુરુ જ્ઞાની કોઈનું મન દુખાવવું

નહિ લો જાણી :||

મન દુખાય પાપ લો જાણી :|| મન રાજીથી પુણ્ય લો

માની :||

જીવ

કસાઈ કમ ઘણું કસાઈ કરતો રાખી મન અભિમાન,

એક સમે ઘા પડ્યો હાથ પર ઘણો થયો હેરાન

પડે પીડાને દુઃખ કેમ સહેવું, વહેમી સમજે તો,

ચોક ૩ જો

કસાઈ પસ્તાઈ કરે વિચારે :|| ઘણા હવનો મે કીધો

પ્રહારે :||

પડયું દુખ હશે અપાર :|| કસાઈ પસ્તાઈ રહે વારંવાર :||

જીવ

નિર્મળ મન કરી લીન થઈને ધરી બેઠો એક ક્યાન,

આણી માત્ર હિંસા ન કરશે ખુશી થશે ભગવાન.

કસાઈ સ્વર્ગે ગયો શાસ્ત્રે કહેવું :|| વહેમી સમજે તો :||

ચોક ૪ જો

હવે વરણ હિંસા બહુ કરતાં ॥ તેમાં ઘણા મથા
સુધરતા ॥
પહેલા બોલકાનો લોભ ધરતા ॥ હવે કાન કામી મુકે
ફરતા ॥

બતીઆ તો મત મૂકે નહીં મારી કુળ દેવી દુભાય
સમજી પુરુષ તો સમજી બેઠા ન કરવી હુત્યાય.
બેર બાંધી પેલે ભવ સહેવું વહેમી સમજે સમજાવી કહેવું ॥
ચોક પ મો

કુળદેવી દીન દયાળે, જોતો સૌની કરે પ્રતીપાળે.
બીને રૂઢી મારજે ચાલે, આઘ શક્તિ સર્વમાં મહાલે.

શક્તીરૂપે શમ રમે સર્વમાં, દેમ કરી ઘા થાય.
પશુ જીવની હિંસા કરે, તે અજ્ઞાની કહેવાય.
અમીચંદ કહે દયા ન દાન દેવું બહેમી સમજે તો સમજાવી
રહેવું.

સમજીને બોધ.

૫૪ ૧૫

જીવ તું આજ જરાયે વિચારી જો રાહ
જે ચેતે તેનેર ચેતાવું; સહને મરી જોઈ દીન બાવું;
જોઈ દોહીયું પડી જાયે, કોઈ સમામાં માંદુ થાયે;

કરતો કામ મૂકી જોડો પાચે, વળી મનમાં કરે હાયહાયે;
જાણે પારકું પોતાનું આવું, સઉને મરી એક દિન જાવું;

ચોક ૧ લો.

કોઇનું નથી કોઇ સગું વાલી, સરવે મૂકી જવું છે ચાલી,
જીવ જીવોને લે અંજાળી, તેને માલીકની રખેચાળી;

જીવ દયાનું લાકડું રહાવું; સઉને મરી એક દિન જાઉં

ચોક ૨ જો.

મનુષ્ય અવતાર મોક્ષનું ખાડું, કરવું પાપ મુકોને નહાડું;

દેશી ભાઇ જાણી કહું સાડું તમે મૂકો પીવાનો દાડું;

મુવા પછી કયાં મળશે પીવાનું, સઉને મરી એક દિન જાઉં.

ચોક ૩ જો.

સમજા નથી તેમા જો ભાવે, મુવા પછી ઉંઘો ટંગાવે,

માર્ગા જીવો ત્યાં ફરીયાદ આવે કરે કર્મો તે નહું જાણે;

અમીચંદ કહે સાચું બતાવું, સઉને એક દિન મરીને જાવું.

ચોક ૪ જો.

(અંપૂર્ણ)

સમજો ને સમજાવો.

છંદ ૧૬

જીવ તું ચાલ જરાયે વિચારી જો રાહ.

લોકદુસ્તાનના હિંદુ રહેવાચી, જીવે દરથન જુઓ તપાચી,

અવે ધર્મોમાં જોમ કહેવું; કોઈના જીવોને દુઃખ નહિ દેવું

આપણે દુઃખ પડે તે રહેવું, જીવ દયાનું પૂર્ય લેવું,
મુગાં પ્રાણી સર્વે નીરાસી, છએ દર્શન;

ચોક ૧ લો.

જીવ દયા ધર્મ પાળે તેતો રહેજમાં થાયે નહાલે, જાળ

નાખી માછી મચ્છી જાલે,

માતા વિના ટળવળે તેના બાળે; પુત્ર વિના મા રહે ઉઠાસી;

છએ દર્શન ચોક ૨ જો.

મુગાં પ્રાણીને દુઃખ દેવું, તેને ખાનારાને શું કહેવું;

નથી જાણતો સદા અહીં રહેવું, મુવા પછી પેલે જીવ રહેવું

જમના હાથોથી કયાં જશે નહાસી, છએ દર્શન જુએ;

ચોક ૩ જો.

કયા શાસનમાં કહ્યું છે જીવું, કરી જીવ હિંસા માંસ લેવું;

અબણ અબણને શું કહેવું હાલના સુવરલાને સમજી લેવું;

અસહી ભરડા કરાવે હાંમી છએ દર્શન જુએ તપાસી;

ચોક ૪ થો.

સઉમાં દયા ધર્મ છે મોટો, માંસ હારીને લાગશે ટોટો;

મન મારી રાખે તેતો મોટો, ન્યાતનો મુકાવે રસ્તો ખોટો;

અમીચંદ કહે પુણ્યે મુખવાસી; છએ દર્શન જુએ તપાસી;

ચોક ૫ થો. (અંતુષ)

સોદાગરની ખરીદી

છંદ ૧૭

ત્રિશુલ્લ માયામાં તાહરી એ રાહ;

ચોક ૧

ખરીદનારાંરે ખરીદ કરે; વગર પર્જસાનો માલે;
અંત સમેરે ખપ આવશે, પરલવ સુધી ચાલે, ખરીદનારાં

ચોક ૨

એક વતન સરવે લવોના, આવી પરદેશે માલે;
જેવી લવો કશી કરે; બુદ્ધિ બલ તેવું ચાલે,
ખરીદનારાંરે ખરીદ કરે.

ચોક ૩

પ્રથમ આધાર ખોરાકની જે નર ખાતા સંભાળે;
અન દુધ ફળ ખાઈને, પ્રાણી સત પર ચાલે,
ખરીદનારાંરે ખરીદ કરે;

ચોક ૪

સારા વેપાર ઉંચા કરે; પાપ મારગ ન ઝાલે;
જેમાં લવોની હાની નહિ, બંધુ ભણી સંભાળે;
ખરીદનારાંરે ખરીદ કરે;

ચોક ૫

સંસારમાં મુખ લોભવી, અંતે સ્વર્ગમાં માહલે;
હ થી ભતી એને કહિએ, દેશી લવોને પાળે;
ખરીદનારાંરે ખરીદ કરે,

હિંચ માણસ એને હિંચે, હવે નીચાને જાળે,

કંઈ મુળ કાંઈ વાપરે; બડી બુધ્ધીપર ચાલે;

ખરીદનારાંરે ખરીદ કરો ચોક ૬

જશરે દયા તેને નહી, બંધુ જીવોને ઝાલે;

જકસ માછલાં ઘણા ટળવળે, પકડી કંડીયામાં ચાલે;

ખરીદનારાંરે ખરીદ કરો, ચોક ૭

ચાથી રાક્ષસ એ જીવોના, પાડે જીવોને ફાળે;

હજારો જીવોના મન દુખવે, અંતે જુરા થામ હાલે;

ખરીદનારાંરે ખરીદ કરો, ચોક ૮

સાડુ તાડીથી પરવશ થઈ, મા જોનને રે ચાલે;

આણા સમજી રે મણા હોય કેફ આગળ ન ચાલે;

ખરીદનારાંરે ખરીદ કરો ચોક ૯

નીચા ખોરાકે નીચા બને સઉ આવી હે માળે;

સમજી મુખરશે જે પ્રાણીઓ હિંચ થશે તેના બાળે;

ખરીદનારાંરે ચોક ૧૦

આપણા માલીક રાજી થશે સતમારગે ચાલે;

એ મારમ હિંચ નીચના, જેને રૂચે તે ચાલે;

ખરીદનારાંરે ચોક ૧૧

વમર પધસાનો વેપાર છે, સતમારગે ચાલે;

મુકયો સોદારે મેદાનમાં, અમીચંદ માના ચાલે;

ખરીદનારાંરે ખરીદ કરો, ૧૨ અપુર્ણ

“દોહરો” જ્ઞાનીને પ્રશ્ન

છંદ ૧૮

સંધ સખીને ચાલવું, સંધે થાયે કામ
 ઘડેમાં કાંકરા હોય છે સમજાવી લાખો કામ,
 હિંદુ ધર્મ જાણવા પૂછે હિંદુભાઈ
 મતે પંથ ધણી થયા જવું મારે કંઈ
 આંધી મહાત્મા એમ કહે, સર્વે છા સમાન
 સાથે બેસવું જોઈએ; ઠેક ભંગી ન જાણ,
 બહુકવાની છોછ નહિ, કામે પડે છે નામ
 શેઠ ન ભાંગે મન તણો; પૂછું કરી પ્રણામ
 મુકદ્દાને નહિ અડકે, જો અડકે તો નહાય
 નહાયા વગર ચાલે નહી, ઘરમાં નહી જવાય
 પાણી રેડે આવે થઈ નહાયે શુદ્ધ કહેવાય
 જો તો વાત પ્રમાણ છે ફરી મુજબ કહેવાય
 વીલક છાપા કરી નીસરે, મહીં ધે ટાળા અનેક
 નીચ વરણના માનવી બાળરેલ થયા છે છેક
 માને હિંદુ ધર્મને, કંઠી બંધાવે ખાસ
 પરમાંસ વાપરે ઘરમાં, મુકદ્દાનું ખાય માંસ
 ભાઈ ધર્મ બહાર નીસરે, દેવ મંદીરમાં જાય
 જો અડકવા જોમ છે તેનો કરજો ન્યાય

ઉંઠરડી ઘરમાં મરે, અડકે નહિ તેને કોઈ
 ફેંકનાર તો નહાય છે, જગ્યા નાખે ધોઈ
 ઘેડ અડકે છે મુડદા, નીચ ખાય મુડદાનું માંસ
 ઠાને પવિત્ર માનવા, જોઈ થાવું ઉઠાસ
 જોતી સરખામણી કરતાં નથી અંતર લગાર
 મુંઝવાયું સુતર સોમણ કાઢે વીરલા તાર
 પ્રશ્ન મૂક્યું પ્રેમથી સંઢેહ ભાંખવા મન
 અમીયંદ કહે સવેને, કહે તેને ધન ધન

દોહરો.

છંદ ૧૯

સંશય કોઈ ન રાખશે સંશય કરજો દૂર,
 જે પ્રશ્ન મેં મૂક્યું સમજાવું ભરપુર,
 એક એક ત્યાં એક છે વહેવારમાં બાધક,
 કાયદો છે વહેવારમાં કોઇના કરશે ઝગ,
 પળે તેનો ધર્મ છે ઠહીએ એટલું ફેક,
 ધર્મ વિરોધ જે આવશે ત્યાં જઇ મુકશે પોક,
 સમજો સમજો મહાજન કહે જો પરમાંસાના ખાનાર
 ધર્મ બ્રહ્મતા નાકરો બંધ થશે દેવદાર,
 મશાણુ કાઢે લોકમાં તરત કરાશે બંધ,
 કરો બંદોબસ્ત નાતમાં લ્યો છવ દયાનું પુત્ર

શુદ્ધ શરીર શુદ્ધ હીલથી જે બહે દેવ ધાર,
દુર્ગતથી પ્રસન્ન થશે અમીચંદ કહે ઉતરે પાર,

“ દોહરા ”

પદ ૨૦

સમજી બંને બંધુઓ, હીંદુ મુસલમાન,
આપણા દેશી બંધના, પરદેશ થાય હેવાન,
આહના ખેતર ખેડવા, ગયા મજૂરી કામ,
આહેજ લોકો તેડી બધ, લખાવી લે જે સ્તાંપ,
સરત લખાવે લેખમાં, અંગરેજી સમજે નહિ,
મુદત બાંધી સરવેને. રાજે ખેતર માંહી,
સોચું કામ જો ના બને, તે કાપી લે પગર
નાગા કરે સહ દેખતા, ઉપર મારે માર,
પડે માર આખખા તણા, લોહીની વસ્ત્રે ધાર,
દયામણા દીસે સરવે; તેની કરો સહ વાર.
લેખ લખાવી રાખીયા, દોડાડ્યા દોડે નહી.
આહ પીવાની બંધ કરો. તે દેશી છુટે સહી,
ખરીદ બંધ થાય હીંદની, આહ પડવે શું કામ.
ખરીદનારા ખરીદે નહીં તે કયાંથી ઉપજે લાંમ.
આહ પડવવી બંધ કરે, તે મજૂરનું શું કામ.
કરે વીદાય તે ઘડી, આવે પોતાને ગામ.

તે સાથે સહ સમજી; કરો પુનતું કામ-
 દુખીઆરા સુખી થશે, ચાહ ન પીશે તથા
 ચાહ પીધે મુખ છે નહી, જીભનો એ છે ક્વાદ.
 જરા સુખના કાણે, દેહ કરો ભરખાદ.
 ચાહમાં નાંખી દુષખાંડ, ઘીનો કરાવ્યો નાશ.
 ઘી કાયાનું ખીજ છે, સમજી થાય ઉદાસ.
 ચાહનો ચડસ મુકી દઈ, ખાઓ ઘી અને દુધ.
 સોહી વધશે અંગમાં, તિવ્ર થાશે ભુદિ,
 આયુસ વધશે સર્વેના. રોગ ન થાય અંગ,
 મજૂર છુટે આપડા; છોટો ચાહનો સંગ,
 નીચને વ્યસની સહ કહે ઉંચનું ન લે નામ.
 સડો લાગ્યો છે ઉંચમાં, તેને મુધારે રામ,
 ગરીબ શરમાઈ મુકશે ઉંચ વ્યસનમાં જરકાવ,
 કમોતે જીવ આપશે પછી કરે પરતાવ
 અવશુભ જીવે અતી ઘણા, કેમ ના રહે મન વશ,
 સંપ કરી સહ મુકશે; અમીચંદ કહે મળશે જશ.

ગરબા.

માનવું પડશે.

પદ ૨૧

મળીધર મહોલે પધારારે એ શહ
 આટલું માનેરે કહયું સૌ આટલું માને
 સર્વે સુખી સૌ લોક, કહયું તમે આટલું માને

સાખી:-સમજીને સમજવીએ, સમજીને આપશે માનડ
 અણુ સમજી સમજે નહિ, તે પર કરશે દબાણ
 કહ્યું સૌ આટલું માનો; (કડી. ૧)

સાખી:-મનને ભારી રાખજો, ભાંધી રાખજો વચ્ચે;
 જેને મનને ભારીયું, તેને દુનિયામાં જસ
 કહ્યું સઉ આટલું માનો; (કડી. ૨)

સાખી:-ચાહની સંગતી સઉએ કરી, ને વ્યાપી કામોદામડ
 બગાડ દીઠો ચાહમાં, ચાહને કાઢો કાઢો કહે તમાર
 કહ્યું સઉ આટલું માનો. ૩

સાખી:-કેશી વ્યસનનો માનવી, ઉણો નહિ રાખે પાસ
 ભાતે દુઃખ વેઠે ઘણું પધસાનો યાચે નાશ.
 કહ્યું સઉ આટલું માનો. ૪

સાખી:-કારીગર કીસળી ઘણો વ્યસને મુરખે ચાલ;
 કામ નહિ થશે શેઠનું, ઉપરથી ધપા ખાલ.
 કહ્યું સઉ આટલું માનો. ૫

સાખી:-જૂલ તમારી છે નહિ, ને ચાલતો આંચો ચાલ,
 જૂલ સુધારે ઊઠરા, જે જુનીયાતના હોય ખાલ.
 કહ્યું તમે આટલું માનો. ૬

સાખી:-કાંઈ મહોદું નીકળે, નરતર સુકતા ચેલ,
 કુટે ખુશી થાય છે, હસી હસીને ભેલ.
 કહ્યું તમે આટલું માનો.

હીંદુ નામ ધરાવતાં કરો કસાઈનું કાલ.

તે કરતાં મુવાં બહાં ન લજવો હીંદુ નામ

કહ્યું સહિ આટલું માનો ૮

સાખી:—માંસ વ્યસન બંધ કરી; ખાશો દુધ ધી અન્ન;
પઈસો બચસે ઘરમાં. એકહું થાશે ધન.

કહ્યું તમે આટલું માનો ૯

સાખી:—ગાડી ઘોડા વસાવસો, થાશે જીવ દયાનું પુણ્ય;
અમીચંદ કહે માનજો, મ.જી થશે પ્રસન્ન,
કહ્યું તમે આટલું માનો ૧૦

પોત પોતાના ધર્મને ઓળખીને ચાલવું.

ગરબો. પદ ૨૨

સખી પડવે તે પંથ પધારિ એ રાહ.

પૂર્વે સંજોગે જગતમાં આવ્યારે જીવ વિના

ળીમું નહિ લાવ્યારે;

માતૃપિતને તો મન ભાવ્યા, લાગે સહિને ધર્મ.

પોતાનો વહાલોરે ચોક ૧

જે કુળમાં પ્રથમ અવતરિ કંઠી બાંધી તેને ગુરૂ કયારિ,
જ્ઞાન મેળવવા સઘળે ક્યારા, લાગે સહિને ધર્મ

પોતાનો વહાલોરે, ચોક ૨

જ્ઞાન લેવું સ્વદેશે જાવારે; રાખી બરોસો ગુરૂ શબ્દો સાવારે
ગુરૂ કહે તે માર્ગ લેવો જાવા, લાગે સહિને ધર્મ પોતાનો

વહાલોરે ચોક ૩

સત્ય ઝાલી ગમત્ય નહિ લેવું, લાગે સઉને ધર્મ
પોતાનો વહાલોરે ચોક ૪

બુઢું ખાલી ચારી નહિ કરવી, આપી વસ્તુ ખાલી,
નહિ કરવી.

મરી વધણે પણ હિંસા નહિ કરવી લાગે સઉને
ધર્મ પોતાનો વહાલોરે, ચોક ૫

સઉને ગુરૂ વચન ધીર ધરવું, તેના કહ્યા થયી નહિ કરવું.
ઉલટું ચાલે તેને થશે મરવું લાગે સઉને ધર્મ પોતાનો
વહાલોરે ચોક ૬

વેણુવ ધર્મ જે જન પાળે, તેના ધર્મ તો તે સંભાળે;
વેણુવ થઈ ઉઠે રહે ચાલે, લાગે સઉને ચોક ૭
હું તો અભણને સમજાવું, સાચીને શીશ નમાવું
ધર્મ જાણે થતાને જતાવું, લાગે સઉને ધર્મ પોતાનો
વહાલોરે ચોક ૮

વેણુવ ધર્મ આચારનો પ્રાપ્ત, વલભાચાર્ય
મહારાજે જમાવ્યો

સત્ય મરજીએ તેને રહાયો, લાગે સઉને ધર્મ
પોતાનો વહાલોરે ચોક ૯

કમલાં ભરતાં જાતવું જોઈએ, છાંદિંસા ન કરવી કામને
જાણુ માણુસ અડકે ન કામ, લાગે સઉને ચોક ૧૦

યશુ પક્ષીનું મુડકું હોયરે, તેને હિંદુ ન અડકે કોયરે,
 જો અડકે તો ન્હાઈ કપડા ધોયે, લાગે સહને ચોક ૧૧
 આને સવે લોકો જાણોરે; અડકો ન્હાવું એતો સરવે માનોરે
 બ્યસની પુરૂષને નહિ રહે લાને લાગે સહને ચોક ૧૨
 બ્યસની મુડકાનો માંસ ખાયરે; પડે પેટમાં તો શું કરવા ન્હાયરે
 કર્યો કેવો પાપીએ અન્યાયે, લાગે સહને ધર્મ ચોક ૧૩
 દેવ મંદિર જાય બેઘડકેરે, સાધુ સંત બકતોને અડકેરે;
 વિચાર વિનાના પડે એ નરકે, લાગે સહને ધર્મ ચોક ૧૪
 ખાવા પાપથી જે જન ડરશેરે, પોતે પોતાની મેળે સમજસેરે;
 તેતો ફરી આવું નહિ કરસે, લાગે સહને ધર્મ ચોક ૧૫
 અડકી મુડકાને સહ ન્હાસેરે, ખાશે માંસ તે કેમ ધોવાશેરે
 સમજો નહિ તો દર્શન બંધ થાશેરે, લાગે સહને ચોક ૧૬
 બાઈએ સમજો કહું હાથ ભેડીરે, હવે ફરી માર્ગ
 દો છોડીરે

ફરી પ્રાયશ્ચિત્ત ઉંઘા થાઓ દોડી, લાગે સહને ધર્મ ચો. ૧૭
 તમારા ધર્મને લો તમે જાણીરે, શુરૂ વચન માનો શીરજીવીરે;
 યશુ એવો પર કરો મહેરબાની, લાગે સહને ધર્મ ચો. ૧૮
 આખ્યા એકલાને લઈ શું જાવુંરે જાંધી વેર લોખવવા આવવુંરે
 આમીયંદ કહે સાચું બતાવું, લાગે સહને ધર્મ ચોક ૧૯

વાચ્યો ! હજો ! ! હજોને ! ! ! હજો ! ! ! !

“ આહનો ગરબો ”

૫૬ ૨૩

“ અલબેલી અબે માત જોવાને જઈએ ” એ રાહ

આહને કાઢો હીંદની બહાર, આહ દુખ દેનારી,
આંધી મહાત્માના બોલને માની, રાખો મનમારી,
અસલ તો ઝોળખતારે નોતા, આહ રાંડ હશે કેવીરે,
ફરતી રખઠવી હીંદમાં આવી, હવે નથી એને લેવીરે,

આહ દુખ દેનારી ૧

આજ સુધી શુષ્ક નહોતા બહુયા, સવાદમાં લલચાયારે,
દેખા દેખી એ ઘરમાં ધાલી, જોઇને મન લોળવાયરે,

આહ દુખ. ૨

આપણે સઘળા હતા અબહુયા; અવશુષ્ક પછી બહુયારે,
આહના ખેતરની વાત સાંભળી, સઉના મન તણાયારે,

આહ દુખ. ૪

જમાર વધારી મન લલચાવે, ગરીબ હીંદના લોકોરે,
સમજાવીને પરદેશ લઇ જાય ત્યાં જઈ મૂકે પોઠારે

આહ દુખ દેનારી ૫.

ત્યાં લઇ જઈને લેખ લખાવે, મુલત આંધી રાખેરે,
હીંદ મુસલમાન જઈને દુસાયા જે કરે તે સાંખેરે,

આહ દુખ દેનારી ૬

હબરો જેતર આહના ષનાવ્યા, સાહેબ લોક વેપારીરે,
કાળા માણસેની દયા નહિ તેને, કામ કરાવે મારીરે,
આહા હુખ દેનારી, ૭.

ખાવા પીવાનું સંકટ પડેને, હુખે કામ નવ થાયરે,
નિરદયને દયા ન આવે, નાશા કરી લઇ જાયરે,

આહા હુખ દેનારી. ૮.

ધણી ધણીયાદીને સામા રાખી, મારે ચાળકાનો આવરે,
સોળ પડેને લોહી ગીસરે, આંખમાં આંસુ ધારે,

આહા હુખ દેનારી ૯.

સગરના કામ સાપીને આપે, સાંજે પાછું મારેરે,
એમ કરતાં જતા ખાલી રહેલો, પગારમાંથી કાપેરે,

આહા હુખ દેનારી ૧૦.

હબરો માણસ હીંદુ મુસલમાન, આપણા દેશી લાઇરે,
અસંખ્ય હુખ પડે આહા સાર, મુઠો હવે સમ ખાઇરે,

આહા હુખ દેનારી, ૧૧.

જળ હોયતો લડી છોડવો, નહીતો આહ દો છોડીરે,
જેતરની આહ ખપશે નહીતો, તારત આવશે દોડીરે,

આહા હુખ દેનારી ૧૨.

આપીરે હુખ મળુરનું જીશે, થારે સુખ અમારે,
દયા દાનનું પુનઃ છો મોકું, લોગવે સુખ સંસારે,

આહા હુખ દેનારી ૧૩.

શુભ લોગવો તો ચાહાને મુકજો, સ્વાસ્થ્યમાં પરમાસ્થ રે,
શુભને મારે લોહીને ચોશો, ગતી વગર પગ લથડે રે,

ચાહા હુખ દેનારી ૧૪

હુધ ખાંડને મોઘાં કરીને, ઘીના ઘંટ વગાડ્યારે,

ચાહના પાણીમાં, રાજી થયા સંઠ,

જાયડી છોકરા લાયકારે, ચાહા હુખ દેનારી ૧૫

ચાહના અવગુણના પાર નથી, સડ મુકી આઘા જાવરે,

ચાહના નામના જ્ઞાન કરીને, દુષ્ટીયા મજુર છોડવોરે,

ચાહા હુખ દેનારી ૧૬

આપણા ભાઈએને હુખ પડે તો, ચાહા પીને શું કરવું રે,

અમીચંદ કહે ચાહ નહી પીસો સમજાવવાને કરવું રે,

ચાહા હુખ દેનારી ૧૭

છેતરખીંડી.

છંદ ૨૪

ચાહનો ગરબો.

સખી પડવે તે પંથ પધાર્યારે. જો રામ;

ચાહાએ હાંદમાં મુઝમ કીધારે, સવેલેલેના મન હસી લીધારે

ચાહે કેમ તરેહ કાસણ કીધારે,

ચાહે નહી ચાહ બીના કામ મુજેરે, (૧)

વહાણું વાચું દે નોખત ગમડેર,

લાગે વાર તો પીનારા બળડેર,

હોય યોછી તો એકરાઓ લડે,
 ચાલે નહીં ચાહ વીના કામ મુજેરે, (૨)
 કૃષ્ણ વિના ગોપી જેમ ઘેલીરે,
 સર્વે લોભનમાં ચાહ સઉથી પેલીરે,
 કરી વાલી હવે મુકે ઠેલી,
 ચાલે નહીં ચાહ વીના કામ મુજેરે, (૩)
 ચાહને એકદમ મુકે ત્યાગી રે,
 મારા ભોગી ના કાઠે આધીરે,
 જેને જીંદગીની પ્રીતી લાગી,
 ચાલે નહીં ચાહ વીના કામ મુજેરે, (૪)
 ચાહ કહે કાળીને હું લટકાળીરે
 મોટા મોટાએ મને ઝાલીરે,
 મુકે નહીં ને વગોવો ખાલી,
 ચાલે નહીં ચાહ વીના કામ મુજેરે (૫)
 હું ગુણવંતીને ઘણી સાણીરે,
 પધની ચાહને સવાસેર પાણીરે,
 નાખી મીઠું મરી લોભણી,
 ચાલે નહીં ચાહ વીના કામ મુજેરે (૬)
 વાયુ હઠાવી જીખ ઉઘાડેર, પચે અનને બાએ ઝાડે
 પીએ ઘણી તો થાયે બમાડેર,
 ચાલે નહીં ચાહ વીના કામ મુજેરે (૭)
 ખસખો લઈ ભમર ઉડી જાયે રે,

બેસી રહેતો કમળ ખીસયેર,
તેમ લોભ કરે તે પસ્તાયે,
ચાલે નહીં ચાહા વીના કામ સુજેર, (૮)

અબળા જાતીને જસના હોયરે,
સાસુ વહુના છીદ્ર જોયેરે,
વહુના વખાણ કરે તે તો કાજેરે,
ચાલે નહીં ચાહ વીના કામ સુજેર (૯)

રજા આપો તો ચાહ કે હું જાવું રે,
પાછી જોલાવો તો નહીં આવું રે,

માંદે સાજે પડશે પસ્તાવું
ચાલે નહીં ચાહા વીના કામ સુજેર (૧૦)

કાંઈ રાખે ને કાંઈ કરે અજગીરે,
નથી સુકતાને રહે છે વજગી,

જોસા ખાઈને હું તો ગઈ સજગી,
ચાલે નહીં ચાહ વીના કામ સુજેર; (૧૧)

મારા લોભીને શીખામણ દેવુરે,
રજા આપો નથી મારે રહેવું રે;

અમીચંદ કહે જા સહનું કહેવું,
ચાલે નહીં ચાહા વીના કામ સુજેર (૧૨)

કાળીનું કાવતરું

પદ. ૨૫

આહ વીશેનો ગરબો

આવોની નંદલાલ રમવા આવોનીરે; એ રાહ;
 કામણુમરી આહ ફરતી હીંદમાં આવી; મોહું હિંદુસ્તાન
 એમે ઘરમાં જોલાવી;
 પેલાતો મુખઈ જાય તે હાવે, આંદે સાળે સપારસે મંગાવે,
 આહ પાયે વાયુ હઠાવે ફરતી હીંદમાં આવી ચોક ૧.
 ધીમે ધીમે આહે કર્યો પસારો, મોટે મોટે ઘેરે પડી ગયો ધારો
 આહનો સ્વાદ લાગ્યો ખ્યારો, ફરતી હીંદમાં આવી ચો. ૨.
 દેખાદેખી એતો સઘળે દેલાઈ, આહ રાણી થઈને ઘરમાં ભરાઈ
 માનવંતી થઈ સવાઈ, ફરતી હીંદમાં આવી; ચો. ૩.
 સમજીને મનમાં સંગાતીરે કીધા, દુધ ખાંડ મરી આથેરે લીધા
 હોંસે હોંસે સર્વે પીધાં, ફરતી હીંદમાં આવી; ચોક. ૪
 માન પાનમાં આહ રાણી ખીરાળે, સવાર ખપોર
 જોઈએ એ સાંજે,
 આહા વિના નવ સુજે કાળે, ફરતી હીંદમાં આવી ચો. ૫
 કાળીના કરમ તો પછીરે જણાયા, ગુણી જણુને
 અવગુણ બતાવ્યા,
 સમજ્યા તેતો નર ફાવ્યા, ફરતી હીંદમાં આવી, ચો. ૬
 દોહી સોસી એ તો બુખને મારે, એથી તો દુખ છે
 એમાં અપાઈ

જાહેર પુછો હાકતર દુવારે, ફરતી હિંદમાં આવી ચો. ૭
 ધી ખાંડ દુધને મોંધારે કર્યા, આહના પાણીપીને પેટરે ભર્યા
 લેમાં કારજ નહી સર્યા, ફરતી હિંદમાં આવી ચો. ૮.
 જીવ પોતાની ને આહને શું કહીએ, હેત કરી માગી
 માગીને લઈએ, મનજશ કરીને રહીએ, ફરતી હિંદમાં આવી
 માહાતમા ગાંધીના વચનપર રહીને, સમજી પુરુષને

સમજવો કહીને,

આહને સુકો બાધા લઈને, ફરતી હિંદમાં આવી ચો. ૯
 આવી તેવી એને પાછીરે કાઢે, એને નાંડે આવી કીધો ગમ્માડો
 અમીચંદ કહે ધન ધન હાહાડો, ફરતી હિંદમાં આવી ૧૦

વ્યસન છોડવાનો ગરબો.

॥ મોહલે પધારો મહારાજ મણીધર મોલે પધારો એ રાહ ॥

સર્વે નહારાછે વ્યસનતો સર્વે નહારા

સાચું ઈશ્વરનું નામ વ્યસનતો સર્વે નહારા.

સાખી.

જાલવ કુળના જાલવો, કરી મુલા મધુપાન,

જાલવાસ્થળી તે ને કહે, વગર મીતે ગુમાવ્યા પ્રાણ;

વ્યસનતો સર્વે નહારા ૧

વ્યસની પુરુષની બાયડી, તેને દુઃખ અપાર,

જુનીયાત ધરની બેટડી; દુખે ચલવે સંસાર,

વસનતો સર્વે નઠારા ૨

જાડ તાડી નીચ પીએ, આહાને પીએ ભગત;
પીધેલા કુચા પરદેશનાં, તે આહને પીએ ભગત;

વ્યસનતો સર્વે નઠારા ૩

સુરવીર બહાદુર માનવી, યથા આહને વસ,
છોડે પણ છુટે નહી, વ્યસનને યથા પરવસ,

વ્યસનતો સર્વે નઠારા ૪

તાડી વળગી નીચને, ઉંચને વળગી આહાય,
સમજી છોડી નાસસે, ખેસી રહેનાર પરતાય;

વ્યસનતો સર્વે નઠારા ૫

સાખી.

ધન ભરથરી રાયને જોઇ સીના અવગુણ;
છોડી રાજ્યને આલીયા લાગી વેગગની ધુન,

વ્યસનતો સર્વે નઠારા ૬

આહ પીનારા માનવી, આહ ના પીસો સઉ,
દેશી દુખ પામે ધણુ; આહને પકવતા બહુ;

વ્યસનતો સર્વે નઠારા ૭

સાખી.

સુદતમાં બંધાઇ ગયાં, કંઈ લખેલું દુખ,
આહ નહિ ખરે કિંદમાં ત્યારેતો આવ સુખ,

વ્યસનતો સર્વે નઠારા ૮

સાખી.

સ્વાસ્થ્ય કાંઈનો છે નહીં, કરવા પરમાસ્થ કામ,
ધન ગાંધીજી મહાત્મા, ફરે છોડા પોતાનું કામ,

વ્યસનતો સરવે નઠારા ૬

સાખી.

આહારને ઉઠરૂંએક છે, કુંકી કરડે શરીર,
સ્વાદ લગાડે જીભને, લોહી ચુસે આહારું નીર;

વ્યસનતો સરવે નઠારા ૧૦

સાખી.

મંપ કરો એકે મતે, ભાગે દુખીયાનું દુખ;
અમીચંદ કહે વીનવી, થસે બધાને મુખ;
વ્યસનતો સરવે નઠારા વ્યસનતો સરવે નઠારા છે;
સાચું ઇશ્વરનું નામ વ્યસનતો સરવે નઠારા ૧૧

જુની રૂઢીને માની ગોત્રજ પુલમાં હીંસા કરવાની
 જરૂર છેજ નહીં ! એક ભાઈને આપેલી સમ-
 જુત પછી ગોત્રજ પુલમાં જીવહીંસા નહીં
 કરી છતાં એ સર્વ પ્રકારનાં મુખ
 લોગવતો રહ્યો !

માંસાહાર કરનારા ભાઈઓને સમજુત આપી માંસા-
 હાર તજવવા દુઃખ હરણુ નામની ચોપડી બહાર પાડી
 જેને વાંચી કેટલાક ભાઈઓ સમજ્યા અને તે લોકો અભ-
 ક્ષ લોજન બંધ કરી પોતાના હિંદુ ધર્મ પ્રમાણે જોરાક
 ખાતા થયા. ને બીજા લોકોને સમજાવી સુધરવા સારો
 વસ્તો બતાવ્યો. અભક્ષ લોજન બંધ થાય, તે પુણ્યનો લાભ
 લેવા તેઓ સારી મેહનત કરે છે, હાલમાં આ દુઃખહરણુની
 ચોપડી વાંચ્યા પછી ઇન્દરપરાના રહેવાસી એક ખત્રીને ત્યાં
 તેના છોકરાની ગોત્રજ પુલને એક જીવનો લોગ લઈ
 ગોત્રજને ચઢાવવો એવો ધારો હતો. તે માણસોએ મને
 પુછાવ્યું કે “તમે અભક્ષ લોજનને લેવાની ના કહો છો,
 તો મારે ત્યાં ગોત્રજમાં ચઢાવવાનો ચાલ છે તે મારે કેમ
 કરવું ? ત્યારે મેં કહ્યું કે “એ ચાલ ખોટો છે. માતા
 કેઈપણ જીવનો લોગ લેતા નથી. વાસ્તે તમારા બહેમ
 કાઢી નાખો તમારા છોકરાનું માતા રક્ષણ કરશે,” તે કહે-

માથી તેણે ખુશી મળેને કોઈ જીવ માર્યા વગર જોત્રેજ
 માની પુજા કરી પગે લાગ્યા, તેને આજે ઘણા દિવસ થયા
 તેને આવી મને કહી ગયા કે અમે બધા ખુશીમાં છીએને
 હમે આજ સુધી જોટો બહેન ખાઈ અસલની રૂઢી મુજબ
 કરતા હતા તે જોટી હાયાં લીધી. વાસ્તે હું સર્વ
 બાધઓને વિનાંતિ પૂર્વક કહું છું કે કોઈએ પણ આવે
 જોટો માલ કોઈ જીવને મારવો મરાવવો તો તે આપણે
 નરકના અધિકારી મળ્યું. પેલે જન્મ પાછો તે જીવ આપ-
 ણને દુઃખ દેશે માતાને આવું અલક્ષ ચઢાવે તેથી માતા
 અપવિત્ર થાય છે. તેથી કોઈએ આવું કામ કરવું નહિ.

વળી બીજે આવેજ પ્રસંગ અસહવાદી ધાંચીની
 ન્યાતમ કોઈ કોઈ જગ્યાએ વર પડ્યુંવા બધા અગર
 અધારણીનો જોગો બારે તે વળતે એક એક બકરાનો
 જોગ માતાને નામે આપવાનો રિવાજ હતો. તે પણ સારા
 માણસના ઉપદેશથી તથા આગલા છંદ સાંભળી પોતાને
 એ રિવાજ બંધ કરી પુણ્યનો લાલ લીધો છે.

કોઈક તરફથી કહાય આ પુસ્તક વાંચતાં અથવા તે
 સ્ત્રીના વાંચ્યા પણ એવો સવાલ કરાય કે શું આપણા રૂપી
 મુનીઓ જીવહીસા નહોતા કરતા ? આ સવાલ વાંચકને
 અરાબર સમજાવી આ ચોપડીની ઉપયોગીતા બરાબર પ્રણ-
 ણમાં રહેતી બાધઓના અસરમાં સીદ્ધ થાય એને માણી
 ઓની હીસા કરવી એવી દેવામાં આવે એટલા માટે જણાવી

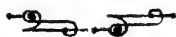
કે આપણા રૂપીમુનીઓ આગળના વખતમાં કોઈ કારણસર અપવાદરૂપ જીવહીંસા કરતા હતા. પરંતુ તે મારી નાંખવામાં આવેલા જીવોને પાછા સંજીવન કરવાની શક્તી ધરાવતા અને તે શક્તીથી સંજીવન કરતા. શીકારીઓ વાઘનો શીકાર કરતા, તેમ ક્ષત્રીય યુદ્ધે ચઢતા તે તમસી વિદ્યાની જરૂર કરતા એ મુજબ આપણાથી ન થાય કોઈ કારણસર જે વાત બને તેનો વિચાર આપણાથી ન થાય. આપણે તો આપણાં શાસ્ત્ર મુજબજ ચાલવું જોઈએ આપણો ધરમ છે તેમ કોઈ પણ શાસ્ત્રમાં અહીંસા કરવી કહી નથી તો આપણે આપણા ગુરૂને વચને ચાલવું એ આપણો ધર્મ છે. અને તેથી ધર્મ પ્રતી શ્રદ્ધા રાખી જેમાં જીવહીંસા કરવાનું છોડી દેશે તે જરૂર સુખી થશે.

આ ઉપરથી કોઈ કોઈ લોકો સુધરી જીભ લોકોને અસહ્ય લોજન બંધ કરવા સમજાવે છે કે તમે આ જે મોટા ખર્ચાતિ થઈ ગયા છે એતો અસહ્ય ચાલતું આંખું છે, અમે તો તે પ્રમાણે કરવાના તે ઉપરથી મને ખબર પડી કે આ લોકો હલકી વર્ણના એમ જાણે છે કે એતો અમારે અસહ્યથીજ ચાલતું આંખું છે. તે ઉપરથી વિચાર કરતાં સમજણ પડે છે કે આ લોકો સાસથી અજાણ છે. તને સમજાવવા આ નવે લખેલા ટોહરા અને ચોપાઇમાં લખીને અસહ્યની જાત આપણી વૈરમ જાતિ છીએ તેહ જોજખાણ કરાવવા નીજે લખા જણાવું છું.

અસલથી કહેવાતી વૈશ્ય જાતીમાં ઉંચ નીચ

કેમ બન્યા ??

બધાજ વૈશ્યો પણ ગુણ કર્મે ઉંચ નીચ ?
અસલથી આપણે સર્વે વૈશ્ય જાતિ કહેવાઈએ છીએ
તેમાં ઉંચ નીચ બન્યા તે સમજવા આ દોહરા ચોપાઈમાં
સજેણું વાંચી સમજવા પ્રસિદ્ધ થયું છે.

સાધુનો સમાગમ ? આખ્યાન વાંચો

લાભ લો.

‘દોહરા’

સુરત શહેર રણિયામણું, સુંદર તાપી તીર;

ઉંચ નીચ સર્વે જણા, ન્હાએ નીર્મળ નીર.

આદાણ બેઠા જપ કરે, ધરે સાધુજી ધ્યાન;

સંદેહ ભાંજે મન તણે જાણી કયે છે જ્ઞાન,

સ્નાન કરવા કારણે, પ્રેમે ભક્તો બધ;

માર્ગે જાતાં લેળા ધ્યા, બે ઉંચ નીચ કહેવાય.

સાધુ મહાત્મા ભેષ કરી, ઉભા કરી પ્રણામ,
 દુર બેસાડયો નીચને, ને ઉંચને આપ્યા માન.
 નીચ ત્યાં આધો રહ્યો, ભેડી ઉભો હાથ,
 અપરધ મહારો ક્ષમા કરે, આંખ્યા ગ્રેમે સાથ.
 મનુષ્ય જ્ઞાત બને, હમે, અંતર નહિ લગાર;
 ફેર શું દીઠો તમે, પૂછું વારંવાર.

‘ચોપાઈ’.

સાધુ કહે સાંસજરે લાભ; અંશય નહિ રાખે! મન આંહી.
 જોકે દેશના સર્વે કોય માલિક બેઠા સર્વે ભય,
 પાપ પૂણ્યના માર્ગજ બે, સાંસજો હું બતલાવું તે.
 વસ્ત્રમાં વસ્ત્રવા નહુદે, માર્ગે બે લીકા તહારે.
 પૂણ્યનો માર્ગજ બંદે બે, પૂણ્યશાળી જીવ કહીએ તે,
 પાપ માર્ગે જાયે બેહ, પાપી પુરો કહીએ તેહ.
 પાપી પાપનાં હુખી-મરે, કેદની વાત નહિ કને ધરે.
 નીચની સંજતિ કરવી નહિ, સંગ કરે પાપ લાગે સર્થ,
 અલક્ષ લોજન કરનાર તમે, તહારી સંજતિ કરીએ
 નહિ હમે.

જેટલા જીવતા ખાસે! માંસ, પરમવ દુઃખ દેશે રહી પાંસ,
 નીચ એટલે નીચે પડે, ઉંચ એટલે ઉંચે ચડે.
 નીચ નરકમાં નીચે જાય, ઉપર ચડે તે ઉંચ કહેવાય,
 બે કર ભેડી પૂછે વાત, મહારા મનની ભાંગે જાત.

હિંદુ ધર્મને પાળીએ હમી, નીચ ઉચ કેમ કહો છો તમો
સાધુ કહે ભાઈ સાચી વાત, નીચ કહેવાય તે વટસી ભાત
હલકી વસ્ત્રનો માનવી જેહ, બેકર ભેડી પૂછે તેહ.

જરા હમારા કહે છે એમ, અસલનો ચાલ મૂળીએ કેમ,
ગોત્રજમાં કુળ દેવી જેહ, તેનો ભોગ માગીને લે.

સાધુ કહે વહેમી છો તમો, સાંભળ વાત જે કહીએ હમો
શાસ્ત્રી જે હોય અભણ, વિવેક નહિ તેનામાં બળ.

સહેજ શાસનો કહું સાર, ભોતાં તો નહિ જડશે પાર,
સર્વ જીવના માર્ગેક એક, ને પ્રજાએ કર્યો વિવેક.

ચાર વરણી સાંભળ વાત, પ્રજાજી સત્ત્રિય, વૈશ્યની ભક્ત
ચોથી વરણુ શુદ્રની જેહ, હલકી વરણુ કહેવાય તે.

વૈશ્ય ભાતિમાં સર્વે તમો, સાંભળ વાત જે કહીએ હમો,
'દોહરો'

જુઓ જગતની રચના, કુદરતનો છે ખેલ;
પ્રાંતિમાં સૌ, ભુલીયા હવે થશે સેગલેગ.

કાશ્યપ કુળના સર્વે જણ દેવ દાનવ કહેવાય;
દાનવ કહીએ દેવને; જે રૂપિર, માંસને ખાય,

હિંદુ ભાતિ માણસો, અત્તરૂળનો આધાર.
વૈશ્ય સર્વે આપણો, અંતર નહિ લગાર.

નીચ ઉચ કહાં નહિ. ને વૈશ્ય ભાતના સૌ;
વેપાર તામ પડીઆ સમજાવી, હું કહું.

ઘાણી પીલે ઘાંચી થયા, ને વણકર ખત્રી નામ;
જે વેપાર જેણે કર્યો, તેના તેવા તેના નામ.

‘ચોપાઈ’

નિચ થવાનું કારણ કહું, સમજી સર્વે જાણે સહ.
તેલી લખોળી ઘાંચી લુકાર, કંસાર, હરજી ગોલાસાર,
તેમાં કારીગર લોક અભણ, દુઃખી થાય પૈસે નીરધન,
આચાર વિચારમાં સમજે નહિ, ભુજ્યો પેટ ભરે જહીં તહીં
શુદ્ર જાતિની સંગતિ થાય, એ અજ્ઞાની પરમાંસ ખાય.
તે દૈત્યની સેવા કરે, માંસહારી તેસાથે ફરે.

દેખા દેખીએ હાગ્યો પાસ, ગમી ગઈ હારૂ તાડીની વાસ,
વૈશ્ય હતા તે શુદ્રજ થયા, વટલેલા જેમ ન્યાત બહાર રહ્ય
જાતે જાતની ન્યાતો થઈ, અભક્ષ્ય લોજન વાપરે રહી,
વ્યસન પુણીમાં થયા ગુલતાન, આચાર વિચારનું ભુલ્યા

જાન,

પાપ પુણ્યમાં સમજે નહિ, જીવ હિંસાથી કરતા નહિ.

જીજ્ઞ વૈશ્યના હતા શુદ્ર, ગ્રાહણ વાણીઆની ઉંચી ભુદ્ર
વટલેલા વૈશ્ય જે પરમાંસ ખાય, નીચ કરી પાસે નહિ ભાય.
જેમ ન્યાતના માણસ હોય, વટથાને નહિ સંભરે કોઈ.
ન્યાત ખારીઆ ગમે ત્યાં જાય, લાગી ભુજે ગમે તે ખાય,
ન્યાત બહારીઆને શીકર નહિ, લાગી ભુજે ખાય જહીં તહીં
વૈશ્ય ધર્મથી બ્રહ્મ થયા, નીચ નામ પડાવી રહ્યા,

સાધુ કહે સાંભળરે ભાઇ, અસલ તમે કંઈ ખાતા નહી.
 અલશ્ય લોજન સક્ષસ કરે, જીવન્દિંસા કરતા નહિ ડરે
 મની જોધ જે ચાલે સત્ય, તેને મુક્તિ મળશે જટ. -
 હવે સમજ સુધરશે જેહ, જીવ વર્ણ કહેવાશે તેહ.
 બણી ગણી થયા હોંશિયાર, વેપારી થઈ કરો વેપાર,
 સુધરી વૈશ્ય યાઓ જીવ વર્ણ, સાચી વાત સંભળાવુ કર્ણ
 વહેમીને સમજાવો જઇ, માતા લોગ માગે નહિ.
 મત મૂકી સુધરશે તમો, પ્રેમે પાસ બેસાડશું હમો.
 શુદ્ધ હીલે જોધ લાગે જટ, તે માણસ સુધરશે તરત,

‘દોહરી’

સાંભળી નીચ વિશ્વમય થયો, સાધુને લાગે પાય;
 પ્રશ્નજ પછે પ્રેમથી, જીવ દયા શું કહેવાય.
 સાધુ કહે અજાનતું, સાંભળ રાખી ધાન;
 નિર્મળ મન તારું થશે, થશે આત્માનું કલ્યાણ,
 માલિક સૌના એક છે, કાંઈનું દુખાય મન.
 માલિક બધે સર્વ તે, જેમ પાતાનું હોય તન.
 શરીર તદ્દાશ એક છે, તેમાં ફેટલા ભાન,
 હાથ પગને આંખ છે, જીવમાંથી તું જાન.
 જઈ ત્યાં વાગે તને, શરીરને દુઃખ યાય,
 તે પ્રમાણે જાણીને, મનમાં કરજે ન્યાય.
 જે જે જીવને માણશે, ને તેના વેરી તે;

ખીજે ભવ તે જનખી, વેર પોતાનું લે.
 જવો ભવ દુઃખ વેઠકું, શું કરવાને કાજ,
 અભક્ષ્ય લોજન અંધ કરી, લો શીવ પુરીનું રાજ.
 કયા કાનના પુણ્યથી, લોજવો મુખ સંસાર.
 વનરાજ સરદાર હતો, જયો વન મોજાર;
 હરણી લીટી ફરતી, જમ્યું સુંદર સાર.
 જમ્યું ઘણું રજિઆમણું, જોઈ મોહો અપાર;
 પકડવા ઇચ્છા કરી, ઘોડો મૂક્યો જટ,
 જડપ કરીને પકડ્યું, જમ્યું લીધું તરત.
 જમ્યું લઈને ચાલ્યો, હરણી ચર્ચ ઉદાસ,
 મહોડું જોઈ ક્યામણું; વનરાજ આળ્યો પાસ;
 જમ્યા વિનાની માવડી, જોઈ દેખી નીરાશ,
 વનરાજ સમજી જયો, ને મુંક્યું જમ્યું પાસ;
 અશીશ દેતી હરણી, ને મનમાં ઘણું હરખાય,
 વનરાજ તો ઘેર જયો, તે રાતે સ્વપ્નું આવ;
 દેવતા રાતે આવીયા, મુખે કરે સવાલ,
 જા રાજા તું જનશે, તે છોડ્યું હરણી બાળ;
 પછી તે રાજા થયો, પુરી ઇશ્વરે આપ,
 સાચું જો માનો નહીં, તો પાંચી જુઓ ઇતિહાસ,
 ધન છે ઉંચી વણુંને, સુધારવાને કામ;
 એપડીઓ ખરીદ કરી, મોકલે કામો કામ.

કાનમાં કાન અધિક છે, મોઢું છવતકાન;

શોઅમાંથી શોધીને, અમીચંદ જતવે કાન,

કાવત્રીનું કાવતરું.

જાએ લાઈ માણ નામ હે ખરા એ રામ.

૫૬ ૨૫

છંદ

અરે આહ લલચાવી મન કરે, મુરખ નર જોલેલા બોલ કરે

મુરખ ખંડમાં આહ પાકતી તી, ભુજ હા ખેતરે,

હિંદુસ્તાનની આલી ખરીદી, અડચે ભાવ આહ પરે,

મુરખ નર ॥ ૧ ॥

જાએ રૂપીયાની જમીન રાખી, આહના ખેતર કરે,

ખેતર ખેડવા માણસ લેવા, હિંદુસ્તાનમાં કરે;

અરે આહ ॥ ૨ ॥

આહેબ લોકો અમલવાની, પમાર મોટો કરે,

અરીબ બીચારા આશા બંધા, નાચ મુકીને કરે;

અરે આહ ॥ ૩ ॥

હજારો માણસ હિંદુસ્તાનના, કંઈ જઈ એન્ડા કરે;

આહેબ બચ્ચા કદીના કચ્ચા, હીંદુને છોતરે,

અરે આહ ॥ ૪ ॥

લેખ લખાવી કમળે કરીને, મુલામ કરી વાપરે,

કામ કરતાં વાર લાગે તો, આમખાનાં માર પડે,

અરે આહ ॥ ૫ ॥

માર માર્યાથી લોહી નીકળે, દુખ પડેને રડે,

મનમાંથી નીસાસા મુકે, દુખે આંસુ ખરે,

અરે આહ ॥ ૬ ॥

હજારો માણસ દુખ વેઠે છે, તેની વાર કોણ કરે,

પરદેશીને શાની દયા, વેઠે દુખ શીર પરે,

અરે આહ ॥ ૭ ॥

મહાત્મા ગાંધીને ખબર પડી તે, ઉપર કોશીસ કરે,

હીંદુસ્તાનમાં આહ ન વાપરો, દુખીયાના દીન ફરે;

અરે આહ ॥ ૮ ॥

રાતને દીવસ કામ કરાવી, ચોકીદારો શીરપરે,

આ દુખમાંથી કોણ છોડાવે, છોડાવે પરમેશ્વરે,

અરે આહ ॥ ૯ ॥

હીંદુ મુસલમાન ભાઈઓ સમજી, આહનું વસન નહીં કરે,

ખરીદનારા ખરીદે નહીં તેા આહ પકવી શું કરે,

અરે આહ ॥ ૧૦ ॥

પછી સાહેબ કોઈ ના રાખે, ચડાવે ઝટ બંદરે;

આપણાં ભાઈઓ મુખી થઈને, હીંદુસ્તાનમાં ફરે,

અરે આહ ॥ ૧૧ ॥

હજારો જીવની આશીશ મળશે, દુખીયાનું દુખ હરે,

આહ બાતીને કરી મોંઘવારી, ચડ્યો ભાવ ખાંડ પરે,

અરે આહ ॥ ૧૨ ॥

હાલતો આહાને હોસે પીસે, લોહી સોસે ભીતરે,
અમીચંદ કહે કરો વીઢાય, સંપે કામ સુધરે,

અરે આહ ॥ ૧૪ ॥

દરદીનું દુખ.

છંદ ૧૬

કલાલી આહ વીશે.

જીઓ સંસાર છે ખોટો, જેવો પાણીનો પરપોટો,
સર્વને જાણું છે મરી, કરો દયાદાન જશો તરી,
ધર્મ ઢાલ માંધીલો સોટો, મુકો આહ આવશે ટોટો,

જીઓ સંસાર કહી ૧

સવારી આહ ઉપર કરી, મરો મન આવે નહીં કરી,
હવે કહ્યું માડું માનો તો, મુકી હવે સામુ ન જોવો,

જીઓ સંસાર કહી ૨

આશામાં જાશે ન ડરી, અસલ પીતા પાપડીઉં મરી,
પહેલાં હું માનતો નહતો, નથી ઉપાય એ ખોટો,

જીઓ સંસાર કહી ૪

આણું ન જાણતું કોઈ, દેશી લાછઓને નીકળે લોહી,
દેશી ભઈ દુખી થાય ખોટો, છોડાવો છે નફો મોટો,

જીઓ સંસાર કહી ૫

મથા કરવાને મજૂરી, પાપી વારરે ગુનાખ કરી,
કરી સંપ સમજીને રહોતો મજૂર દુશ્મન રહે જોતો,

જીઓ સંસાર કહી ૬

ચરિત્રી બંધ કરો અહીંની, પાઠે નહીં ચાહ ફરી તહીંની,
સર્વ જન ચાહને મુકોતો, પડે જોક જગતમાં ફેટો,

જુઓ સંસાર ફરી ૭

પછી નહીં રબ્બરનું કામે, છુટી જાય પેતાને ધામે,
મારજ આ ધર્મનો મોટો, અમીચંદ કહે જો માનોતો,

જુઓ સંસાર ફરી ૮

ચાહાની લાવણી.

છંદ ર૭

અંબા મા તારું દર્શન દુર્લભ એ રાહ.

જુલવણીમાં જુલી ગયા ચાહ રાણીને કરી રાખી પાસ,
આવી કમારી હીંદમાં પેઠી આપણા દેશીને કરી ઉદાસ
અજણામાં મહાલી લીધું ફરી વશ કયું હીંદુસ્તાન
સહેર ગામડા દેશ દેશાવર જ્યાં જોઈએ ત્યાં ચાહને માન,
હીંદુ મુસલમાન સઘળે ફેલાઈ બાળક જુઠા પીએ જુવાન
અરબ શુરબા તવંગર પીએ ચાહ બાઈને સઘળે માન,
દુધ ખાંડને ગરમ મસાલો છંટર પીંટર રાખ્યા પાસ,

આવી કમારી ચોક ૧

અરે રાંડનો જુઓની જુલમ જરા મનથી ન જાય આવી,
આવતાં ભોજન કરી પીરમીએ તો એ પહેલાં લે ચાહ માગી
ચાહની હોટલ બારે બજારે જઈ પીએ જેને લહે લાગી,
જરા જરાં જેણે અવગુણ દીઠા તરત તેણે કહાડી આવી,

આહ આહ જેવી માસીપુતના કૃષ્ણ ધરડાવે મારવા પાસ,
આવી ઠગારી ચો. ૨

આહ કરી ધવડાવે મારવા શ્રી કૃષ્ણનાં લેવા પ્રાણ,
પ્રાણ લેતાં પ્રાણ ગયાં પેતાનાં માસી પુતનાએ ખોયો બન.
હવે સમજ સઉ ઠોરીઆર થઈ જાય, એ રંડાના પકડો કાન,
આંધી જકડી હીંદથી કહોડો, ત્યારે રંડાના ઉતરે માન,
અરે ભાઈ એ નથી જવાની ખુણે ખુણે કોઈ રાખે પાસ,
આવી ઠગારી ચો. ૩

ઠંટર ખીંટર છુટા પડે ત્યારે સસ્તા થાશે દુધ ધી ખાંડ,
અરે રંડાને આહ આહ કરો વળી અપારણ્યું સાંભળ્યું કાન.
હિંદુસ્તાનની ખરીદી ભેંધને; આહના ખેતરના ક્યાં રાન,
કામ કરવા મળુર ભેંધએ, સાહેબ આવ્યાં હિંદુસ્તાન,
પચાર કરોને મોટા મોટા તેડી જઈને રાખે પાસ,
આવી ઠગારી ચો. ૪

કામ કરાવવા આપણા દેશીને લેખ લખાવી રાખે વસ,
જમીન ખોદાવે, ચા પકવાવે,
કામ કરાવે રાત દીવસ, માગી આપે માપીને લે નહિં
થાયતો મારે મસ,

નામા કરીને આગળા મારે, રૂદન કરે પડ્યા પરવશ,
અમીચંદ કહે આહ જાંધ થાય તો દુઃખી સુખી થઈ
આવે પાસ,

આવી ઠગારી હિંદમાં પેઠી આપણા દેશીને કરી ઉઠાસ પ.

સમજીના કામની ગણતર.

છંદ ૨૮

નાગણ કે મરચે નાગ એ રાહ.

વાંચો વાંચો વાંચો વાંચી કરશે ના કોષ,
જગત જીવો દેશી જંધુ જાણી આપું જોષ,
અસલ અલણ રૂઢી માર્ગ ધરડનો જે હોય,
જાપ દાદાનો ધંધો કરે બીજાને ન જોય.

તે જમાના ગયા હવે અલણ હોય કાષ,
ધર્મ શાસ્ત્ર જાણે યયા પાપ ધરી રાયે.

અમલ સોજન કરી જોડો બાધે જે વિરોધ,
જગત જીવો દેશી જંધુ,

ચોક. ૧

- અજાણ્યાના દોષ નહીં અજાણ્યે ભુલે સર્વે,
સોલદ્રાને અભિમાન્યું લેવા જતાં વહુ.

અજાણ્યામાં હેડંબાનું વન માલ્યું સર્વે,
ઘટોત્કચને અભિમાને યુધ્ધ કર્યું ખડુ.

અજાણ્યે માર્યો અભિમાન કરી મનમાં કોષ,
જગત જીવો દેશી જંધુ

ચોક ૨.

સોલદ્રાનું રૂઢન જોઈ દયા લાવી મન,

હેડંબાએ જીવતો કર્યો જાણી અરજીન તન,

આપણે હીંદુ ધર્મ જાણી વિચારોને મન,

જગત જીવો દેશી લાઈનું કેમ થાય સોજન,

પોતાનું ખાળ માંદું થાય તો ડાકટર શોધાશોધ,
જગતજીવો દેશી બંધુ

ચોક ૩

પારકું એ પોતાનું જેને નથી પડયું લાન,
અલણ માણસ મજૂર લોકો શાસ્ત્રના અભણ.
જગતજીવો એક દેશી સર્વ જીવ સમાન,
જીવો જીવનું પાલણ કરે રાજી રહે ભગવાન.
પંચ ઇન્દ્રી જ્ઞાની જીવો પાળો ધર્મ બોધ,
જગતજીવો દેશી બંધુ

ચોક ૪

હલકી વર્ણુ દેશી બંધુ જાણી કહું સુખ,
માંધ્યુ વ્યસન છોડતાં તમને પહેલું પડશે દુઃખ.
દુઃખ પડશે તો સહેજે થસે છોકરાને સુખ,
પાપ થકી મુક્ત થશે ધન જનુની કુંખ;
પશુ પક્ષી ભક્ષ કરે જીવ જીવને ખાએ,
માણસને અધીકાર નહી ખાએ તે નરકે ભાએ,
માંસહરી દુખીયા થશે શાસ્ત્ર જુઓ શોધ,
અમીચંદ કહે ન માનોતો કરી રાખો નોંધ.
વાંચો વાંચો વાંચો વાંચી કરશો ના કરેધ ચોક ૫

માતાનો ગરબો (૧) પદ ૧૬

આવોની નંદલાલ રમવા આવોની એ રાહ

કરવા સેવક ને સહાય અંબા આવોનીરે,

હોશુ તમારે પામ અંબા આવોનીરે, (૧)

જાળપણું જાળ પુદ્ધિએ કહાડી,

માત પીતા મુખ આપતા કહાડી;

ખીલી નેબન કુલવાડી અંબા આવોનીરે. (૨)

જુવાની ખીલી જર નેબન માડું,

સંસાર મુખ લાગે મને ખ્યાડું.

નામ ન લીધું તમાડું અંબા આવોનીરે (૩)

માડું તાડું કરી દીનરે કાપી, કંઈરે જવનો આ જીવ પાણી,

અચાવો અપુદ્ધી આપી. અંબા આવોનીરે. (૪)

ધન ધણીને છોકરાં મારાં, સંસાર મુખમાં લાગે છે ખ્યાસ.

અંત સમે નહીં મારાં, અંબા આવોનીરે.

મુખ માનું તેતા દુઃખનો દરીઓ, કાચી માટીનો કુંભ ભરીઓ.

અમલ્યો તે પાર ઉતરીઓ. અંબા આવોનીરે. (૬)

સત શુદ્ધ શબ્દે જ્ઞાનરે આપી, આદ્યશક્તી અંતરમાંરે આપી.

જીં છે શુદ્ધ વ્યાપી. અંબા આવોનીરે.

આથ ઇંધરી દિન ઇયાળી, ડૂખીઆરાના દુઃખરે ઢાળી,
પાર ઉતારો હાથ ગાલી, અંબા આવોનીરે.

તુંજ વીના નથી કોઈનીરે આશ, અરજ કરી ઉલો તમારી પાસ.
અમીચંદ કહે તારો દાસ. અંબા આવોનીરે.

ગરબો (૨) પા. ૩૦

અખી પડે તે પથ પધાર્યારે એ રામ.

સખી આજ આનંદ માટે અંગરે, મારે જલુ સંધ્યરોની સંજે
સાત વાર ગાવાનો ઉમંગે. લાગી ધુન માણ નામની અમનેરે ૧
રવીવારની શોભા આરીરે, માનો મંડપ છે મીનાકારીરે.
લાલ સાડીની બલીહારી, લાગી ધુન માણ નામની અમનેરે ૨
સોમવારે અંદ્ર મુખ જાગરે, સપેત સાળુને મોતી ચણકરે.
આવે દરશન કરવાને જાણકે લાગી ધુન માણ નામની અમનેરે ૩
મંગળવાર મા મંગળકારીરે, માની લીખલીખ જલુ બલીહારીરે
બકત કરે લકતી તમારી લાગી ધુન માણ નામની અમનેરે ૪
બુધવારે બુદ્ધિ આપો અમનેરે હાથ ભેરી માગી કહું તમનેરે
મટે લક્ષ ચોયાશી લમને, લાગી ધુન માણ નામની અમનેરે ૫
શુક્રવારે શુક્ર ગમ આપીરે, લાગો પાપ જનમના કાપીરે.
તમે ઘટઘટમાં રહો વ્યાપી, લાગી ધુન માણ નામની અમનેરે ૬
શુકરવારે સંજ શબ્દગારેરે, હીરા રતન કરે ચમકારેરે,
માના દરશન કરું વારેવારે. લાગી ધુન માણ નામની અમનેરે ૭
શનીવારે ઉભા સનમુખરે, આપે સુખને કાપે દુઃખરે
માના દરશનથી થાય સુખે, લાગી ધુન માણ નામની અમનેરે ૮
રાહુ કેલુ નવે ગ્રહે કહીએરે, લાગી પાપ માણ નામ લક્ષ્યરે,
અમીચંદ કહે શરણે જમણે લાગી ધુન માણ નામની અમનેરે

વૈરાગ્યનો ગરબો (૩) પદ ૩૧

અલગેલી અંખેમાત જોવાને જઈએરે એ રાગ.

આ સંસાર મોહની જાળ, માનો છો મારી
 થાશે જીવ દયાથી સુખ, કાયા નહી તારી.
 જાંઝવાના પાણી જોઈને, જે જન પીવા જાયરે
 નીરાશ થઈને નાંખે નીશાસાં, ખાલી ખોટી થાય; માનો છો મારી
 સુખ સ્વપ્નમાં સંપત્તિ લોગવે. નજરે નકકી દેખાયરે
 જગત સ્વપ્નું મોટું માનો, જાગી જોને જણાય માનો છો મારી
 પુત્ર પરીવાર સ્ત્રીને જોખન, આખર અજગા થાયરે,
 લોક લજ્જાથી રૂદન કરીને, ધન દોલતને ચઢાય માનો છો મારી
 આબ્યા કયાંથી ને કયાં જવાનું, રહેવું જઈ કોણ કામરે.
 સ્વયંરૂપું શોધન કરીને પૂછવું કરી પ્રણામ. માનો છો મારી.
 આરે કાયા મારી ક્ષણ લગુર છે બતાવે. મોક્ષ ધામરે,
 તનમાં તપાસતાં માલમ પડશે. અત્રીયાંદ રહે નીજ ધામ
 માનો છો મારી; થાશે જીવ દયાથી સુખ; કાયા નહી તારી.

મુખાત્ર સ્ત્રીના ચેત જેની આટલું વાંચજો. પદ ૩૨

(અંખામા તારૂં દરશન દુર્લભ એ છંદની રાહ)

મુંગા પ્રાણીપર દયા કરી અલક્ષ લોજન છોડોને વ્યસન,
 જાલે બત્રીશી રશોઈ બનાવો સુખે જમો સ્ત્રી ફરજન.
 મોહા ધાંચી બત્રી વેપારી કરતા થયા વેપાર મોટા,
 નથી મુખરા ઘરના બૈરા નહિતો મારે જ્ઞાનના સોટા.
 મુખરેલ બૈરા કરે મુખાસ પરમાંસ સામું નહિ જોતાં,
 વ્યસની પુરૂષના વ્યસન છોડાવે મુકાવતા રસ્તા ખોટા.

વ્યસની પુરૂષની ખાયડી દુખી સદા રહેતી હોય નીરધન,
લલે બત્રીશ રસેઈ ચોક ૧ લે

સતી પુરૂષ ધરનાર શતવંતી હયા ધરમ પર રાખે પ્રેમ,
નેમ નીતીમાં કુશળ રહીને દેવ મંદીર જાય રાખી નેમ.
પરમાટી મધુપાનને છોડી પશુ જીવ પર રાખે રેમ,
થયા પાપની માફી માગે સતગુરુ બોધ બતાવે તેમ.
એક એકની સંગતી થવાથી શુધરી-નીરમળ થાશે મન,
લલે બત્રીશી રસેઈ ચોક ૨

સમજી ગુરુનું જ્ઞાન મેળવી ખોટા માર્ગને મૂકે ઝડ;
સત્ય સમાગમ સદાયે કરવું નીરમળ બુદ્ધિ થાયે તરત;
અભક્ષ લોજન કરે મધુપાન બુદ્ધિ બ્રહ્મ થાયે તેજ વખત;
જે જે જીવેના માંસ આરોગ્યા લવોલવ દુઃખ દેછે તરત
ચોડું જીવવુંને ઝગડા ભારે નહિ કોઈનું દુઃખ વધું મન
લલે બત્રીશી રસેઈ ચોક ૩

સર્વે જીવ આશાના પાંધ્યા આશા ભંગ ન કરશે કોય;
જોર હોયતો જખરાથી લડજો નખળા બચારા બેઠા રોય;
રોતા જીવનો માસ ન ખતા વિચાર હોયતો વાઘને જોય;
જોતો મહ મારવાને કહું છઉં મારો વિચાર મારવાનો નહોય
અમીચંદ કહે સર્વે ભાઈઓ કોઈનું ન દુઃખાવવું મન;
લલે બત્રીશી રસેઈ ચોક ૪

કોઈનું મન દુખાય નહિ તે વિષેનું લજન.
ઝેડા બાઈ ખુડતો તારોરે અંબામા પાર ઉતારોરે એ રાગ
કાણુને શીઠ કહેવું કાણું, મુરખને લડવાનું જાનું.
કણો જઈ મુરખાને બાજયો, મનડુ રીસે ભરાણું.
કોષ કરી નાક કરડી ખાધુ, મુખડું કરી કટાણું. કાણુને

કાણા નકટાની જોડી ઘઈ, હવે બેસીને ખાઈએ ખાણું
મુરખો કહે ભાઈ પોહન્યું ખાવાનું, કાણાને નહિ ઠહુ કાણું.
મુરખને લડવાનું જાનું.

લલી બિચારી કથીઆરણુ, તેને ખામણીથી મન માનું,
નખપતી ચીજ લાવીને આપી, એતો રાખી રહી છાનું. કાણાને
એક દહાડો બેને લડાઈ ઘઈ, ત્યારે ખામણી મન મુઝાણું
કથીઆરણુ કહે જુમે લડીશું મુખડું કેમ કરમાણું. કાણાને
સાની પુરૂષ તો નજરે દેખેછે, અધાને અજાણ્યું
કયાં કરમ તે સેને ભોગવવા, કિસ્મતનું ખુલે પાનું. કાણાને
હરી ભક્તને સરવે અરણા, નથી મોઢુંને નાનું.
વાણીમાં વિવેક રહ્યો છે, કુચલી કરે પાપ જાણું. કાણાને
કાણા નકતા જોડે સંબંધ નથી, હુંતો ગુરૂનું જ્ઞાન વખાણું
અમીચંદ કહે ગર્વ નો કર્યો, પુઠનું નથી ઠેકાણું કાણાને

સવ એવ સમાન જાણુવા. ૫૬ ૩૩

આંખા મા તારા દરશન દુર્લભનો રાગ.

પ્રાણી માત્ર મારા દેશી બંધુ, ગયો વખત નહી આવે ફરી,
જાવું દુર રહ્યો દીવસ થોડો કરો ભક્તી સૌ ધ્યાન ધરી.
અનંત લવનો આ એવ દુખી; તરવાનું છે આ ખાડું,
મનુષ્ય અવતાર ખારણું મોક્ષનું સ્વદેશ લાગે સૌને પ્યાડું.
ઈન્છા ઠરે પણ નીચૂજ જાય એવ સંશુર મળે કામ થાય તકું.
પ્રથમ શાસ્ત્ર માત્ર સમરી શુર મળે જાય હું મારું
શુર જ્ઞાન આપે તે લેવું સંસાર સમુદ્ર જાવું તરી.
જાવું દુર રહ્યો દીવસ થોડો, થોડ (૧)

શુર ગમ વાણી કોઈ લે વીરલા ખરા ભક્ત જે હોય શુરા
 શુર શરણુ જઈ શીશ નમાવે તારો પાર સુલુના પુરા
 શુર કહે ભાઈ તરવું હાથે કરમ અપાવી કરો ચક્રચુરા
 મન મારી મમતાને ત્યાગો અખંડ ભેત વરસે નુરાં
 ભક્તી કરી તરી જવું જગતને સદગુરુ શબ્દને અનુસરી
 જાવું દુર રહ્યો દીવસ થોડો ચોક ૨
 ઉઠ્યા વહેલાં ને લુલા પડ્યા ભાઈ યશુ અલુર અખંડ દોર
 પાંચારતામાં આવી પહોંચ્યા કાળ કંઠે લુટારા ચેર

ખોંધી મારશે લઈને જશે રોશે સગાં કરી ચોરમઠોર

- છવ બશે જમપુરી એકલો માથા ઉપર જમનું ભેર
 ભક્તિ આગળ ન ચાલે જમનું સંસાર સમુદ્ર જાવુ તરી,
 જાવું દુર રહ્યો દીવસ થોડો, ચોક (૩)

ભગી ભેતાં બુદ્ધ લાગે આ સંસાર છે સ્વપના તુલ,
 માયા માર ખવડાવે જગતમાં કામ ક્રોધ છે પાપનું મુલ
 દેવ માયા ભગતી કહીએ અસત્ય નહી ચાલે ખીલકુલ
 ભક્તિ કરો સૌ આકીર્ણ રાખી મળે મોક્ષ જાયે ભાગ્યે ખુલ
 અમીઅંદ કહે પાર ઉતારો જનમ મરણથી ગયો દરી
 જાવું દુર રહ્યો દીવસ થોડો કરો ભગતી સૌ ધ્યાન ધરી.

અંબા વિશે ની કાવળી. પદ ૨૪

અંબા મા તારા દર્શન દુર્લભ એ રાહ.

ખાણી ખાણી જોયા સૌના પાણી, આહના પાણીમાં

થયા ગુલતાન

ધીમે ધીમે ધમ ધમાટે ધુસી, ચાહ રાણી કરી હિંદુસ્તાન;
 કામણમારીનું જખરું કામણ, દુધ ખાંડને રાખ્યા સંગ;
 દેખા દેખીએ ઘરનાં ઘાલી, ચાહ પીવાનો લાગ્યો રંગ;
 મોટે મોટે ઘેર પહેલા ફેલાઈ, પછી વ્યાપી ગઈ અંગોઅંગ;
 ખાણી પીની ખસી ગઈને, ચાહ પાણીના ચાલ્યો અંગ;
 બાઈબધ દોસ્તાર મીજખાન આવે પહેલાં જે ચાહ બાઈને માન
 ધીમે ધીમે ધમધમાટ ધુસી; ચાક. ૧

ચાહ ખતાવે વેશ્યા પુરૂષને ધન દેલત ખાઈ કરે એમાળ;
 ચાહ ખતાવી ફૂત રમાડ્યા વનવાસ કઠયાં પાડું બાળ;
 ઉઠ્ઠર હંસની દોસ્તી કરી પાખ કપી ચાહીને આણ્યો કાળ;
 દુઃખ દેનારીચાહને સમજી ઘણા માણસો છોટે છે હાલ;
 શરીરનું લોહી શોષી નાંખે સમજી પુરૂષને પડશે લાલ;

ધીમે ધીમે ધમ ધમા ધુસી; ચાક. ૨
 અપારણ્યમાં ખેતર ચાના સાહેબ લોક છે વેપારી;
 હિંદુસ્તાનથી માણસ ખેલાવ્યા પગાર કરી ભારો ભારી;
 મુકત બાંધી લેખ લખાવી નોકરી કરાવે મનઘાની;
 જરા લામ જો બાટી રહેતો છોડા કાઢે-મારી માર;
 છુટી છટકા ઘણુ ચાહ પણ લખાણમાં કર્યા બધાન;

ધીમે ધીમે ધમધમાટ ધુસી; ચાક. ૩
 હિંદુસ્તાનના મજુર દુઃખી દેશીદુઃખીના જાણે દાસ;
 ચાહ પીવાની બધ કરેતો નથી મજુરનું કામને કાજ;
 મજુર દુઃખી વગર હિંદુસ્તાન આવે ચાક રાંડે કરી દોને તાજ;
 સ્વર્થને પરમાર્થ છે જે છટ સમજી કાઢે બાઈને આજ;
 અમીચંદ કહે વ્યસન નહિ કરતા વ્યસનથી લો ચાહ દેરાન;
 ધીમે ધીમે ધમધમાટ ધુસી ચાક. ૪

આ ગ્રંથકર્તાના બીજા પુસ્તકો.

અંબાજીના છંદ—શા. ૧ થી ૬

આ પુસ્તકમાં જુદા જુદા રાગના છંદો નિર્ગુણ,
સશુભ, આત્મજ્ઞાન, વેદાંત, સાથેના સમાવ
વામાં આવ્યા છે. દુઃક વખતમાં તેની પાંચ
આવૃત્તિ ખપી ગઈ છે. આ છઠ્ઠી આવૃત્તિ છે. અને
તેમાં ખાસ વધારા તરીકે છઠ્ઠો ભાગ મૂક્યો છે.
અંબા માતાની તથા ગ્રંથકર્તાની સુંદર છબી સાથે
તૈયાર થાય છે.

અંકીપાઠ સંસ્કૃત ઉપરથી ગુજરાતીમાં તરજુમે

કીર્મત છ આના. ટપાલખર્ચ જુદો.

મળવાનું ઠેકાણું.

અમીચંદ મોતીચંદ જલેરી.

આમલીરાન વાડી સુરત.

અંબાજી માતાના દેવળમાં ટકેરખાના નીચે
શ્રી વેચનારની દુકાને.

શા. યુનીભાઈ અમીચંદના શ્રી સુરત જૈન એન્ડ ન પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં
પ્રમુશંકર નરભોરામ વ્યાસે છાપ્યું. ટે. અપાડીયા ચકલા સુરત.

